

Unitárius Közlöny

KOLOZSVÁR, 1888–1948/1990. • 30. (90.) ÉVF. • 12. SZÁM • 2020. DECEMBER • ÁRA: 3 LEJ

Fotó: Czire Alpár

Karácsonyi fény

● Nehéz úton érkeztünk meg 2020 karácsonyához. Hosszú évek óta nem éltünk át ennyi bizonytalanságot, ilyen elszigetelődést, nem szembesültünk ennyi tévhitel, mint idén. Advent időszakában több koporsó mellett kellett megállnunk, mint általában az év ezen szakában.

De mindannyian tudjuk, hogy a nehézségek tűzében a salak kiég belőlünk. Egykor világháborúk pusztításában, diktatúrák testet s lelket nyomorító terrorjában, ma pedig a járvány veszélyében

értjük meg, hogy nincs drágább kincsünk, mint a szeretet. Lelkünkben arra kell törekednünk, hogy a szeretet megszületésére hangolódjunk, hogy a féltőket megnyugtassuk, a bizonytalanságokat megerősítsük, a gyászolókkal éreztessük, velük vagyunk. Így indulhatunk lélekben napkeleti bölcsként világunk nehézségei közepette is útnak, így születhet meg lelkünk jászolában a szeretet. Induljunk el ezen az úton, és karácsony fénye egész évben világoló napunk lehet!

A tartalomból:

A rád bízott ünnep, avagy a gyermekkor legértékesebb ajándéka

4

Decemberi gondolatok

5

Jézus születésének napjára

6

A magyarszováti unitárius templom boltozatának faragottkő leletei

9

„...és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő kisgyermeket.” (Lk 2,16)

● **Október 23-án** került sor a **23. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia teológiai szekciójának** online megszervezett ülésére, amelyen hat hallgató tartott előadást. **Harmadik díjban részesült Nagy Norbert unitárius hallgató, akinek dr. Koppándi Botond Péter volt a témavezetője.**

● **November 7-én a Mészkői Unitárius Egyházközségnek az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Balázs Ferenc-díjat adományozott.** Az egyházközség az épített és szellemi örökségének őrzéséért és közkinccsá tételéért részesült e kitüntetésben, amelyet Bálint Róbert Zoltán lelkész vett át. **Az írói tevékenysége, valamint az ifjú nemzedékek nevelésében végzett munkája elismeréseképpen Cseke Péter** író, egyetemi oktató pedig **EMKE-életműdíjban részesült.**

● A november 7-ére tervezett dévai **Dávid Ferenc-émlékarándoklat a járványhelyzet miatt elmaradt**, viszont az unitárius teológiai hallgatók, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet tagjai és a dévai hívek kis számú csoportjának közreműködésével az egyházi internetes oldalakon közösen megemlékezhettünk egyházalapító püspökünkéről.

● **November 7-én a Bartók Béla Unitárius Egyházközség templomában ülésezett az egyházkerületi közgyűlés,** a Magyarországi Unitárius Egyházkerület legfőbb döntéshozó és felügyelő hatósága. A tisztújító közgyűlés megválasztotta az egyházkerület elnökségének tisztségviselőit, az egyházkerületi és főhatósági testületek tagjait, döntött a Főtanács elé terjesztett tiszteletbeli címek elfogadásáról, a Szegedi Unitárius Leányegyházközség megalakulásának tárgyában, valamint a Szervét Mihály-díj odaítéléséről.

A tisztújítás eredményeként az egyházkerület elnöksége az alábbi összetételben fog működni:

Püspöki helynök: Kriza János, főgondnok: Elekes Botond, egyházkerületi jegyző: dr. Szent-Iványi Ilona, egyházkerületi felügyelő gondnok: Kaveczkiné dr. Farkas Katalin (korábban választották meg), egyházkerületi közügyigazgató: Pap Gy. László, egyházkerületi főszámvevő: Szekeres Piroska.

● **Az Egyházi Képviselő Tanács (EKT) és az EKT Elnöksége november 13-ai ülésén** mérlegelte az egyházköri és főhatósági szintű tisztújító gyűlések törvényes, szabályos és biztonságos megtarthatóságát, valamint **meghozta a szükséges döntéseket: az egyházköri és főhatósági szintű tisztújítások elmaradnak a koronavírus-járvány miatt.** Az EKT és az Elnökség 2021. március 13-án újra napirendre tűzi a tisztújítások kérdését. Az EKT és az Elnökség elrendeli, hogy az egyházköri közgyűlések által választott tisztségviselők és testületi tagok, a Zsinat és a Főtanács által választott főtisztségviselők és egyházi fegyelmi bírósági tagok a folyó megbízási időszak lejártát követően is töltsék be tisztségüket, illetve testületi helyüket.

● A Székely Nemzeti Tanács vezetői **november 26-án Sepsiszentgyörgyön adták át a Gábor Áron-díjat Farkas Árpád költőnek,** a *Háromszék* munkatársának, volt főszerkesztőjének. Farkas Árpád „a székelység közérzetének hiteles irodalmi megjelenítéséért, az egyetemes magyar irodalmon belüli székely irodalom távlatnyitó műveléséért, a székely nemzetudat megerősítéséért, irodalmi és közéleti munkásságának elismeréseként” részesült a kitüntetésben.

Egyházköri hírek

● Küllői Egyházkör

November során a Jövőnk a Szórványban Egyesület kezdeményezésére Lázár Imre öntőmester műhelyében *elkészült a bethlenszentmiklósi unitárius templom új, kisebb harangja,* amely a templom

mellett felállított fa haranglábon kap helyet.

● Magyarországi Egyházkerület

November 7-én a Magyarországi Unitárius Egyházkerület közgyűlése Kászoni-Kövendi József leköszönő püspöki helynök részére Szervét Mihály-díjat adományozott az unitárius egyház szolgálatában kifejtett kimagasló tevékenységéért, példamutató emberi magatartásáért és a közös szolgálatáért.

November 7-én a Budapesti Unitárius Egyházkerület Nagy Ignác utcai ingatlanján lelepleztek egy emléktáblát, amely a 151 évvel ezelőtt született lelkészre, az egyházkerület első esperesére, későbbi vikáriusára, majd az unitárius egyház püspökére, Józán Miklósról emlékeztet. Az emléktáblán látható bronzplakett Pokorny Attila szobrászművész alkotása, az arculatot Szász Gábor tervezte. Beszédet mondott Elekes Botond főgondnok, Kászoni-Kövendi József püspöki helynök és Czire Szabolcs helyi lelkész. A résztvevők fogadáson vehettek részt az egyházközség gyülekezeti termében.

● Marosi Egyházkör

November 14-én és 21-én a szovátai unitárius gyülekezet tizenhárom tagja favágási közmunkára vállalkozott a lelkészi lakás udvarán, ahol közel ötven méter tűzelőfát vágtak fel és raktak el.

November 29-én, advent első vasárnapján a marosvásárhelyi kövesdombi unitárius egyházközségben a templom felszentelésének 14. évfordulójáról emlékeztek meg. Az ünnepi istentiszteleten fellépett Fekete Hunor citeraoktató és marosvásárhelyi gyerekcsoportja. Az ünnepi istentisztelet alkalmával köszönetet mondtak a Bethlen Gábor Alapítványnak és Magyarország Kormányának, hogy támogatásukkal ebben az esztendőben az új lelkészi lakás teljes tetőszerkezetének cseréjére sor kerülhetett, valamint a Marosi Unitárius Egyházkör eszközfejlesztését is támogatta az alapítvány.

LÉLEKKENYÉR

Adventbe fénylő hitlépéseink

Huszonhét éve járom be az adventi utat a teremtet világ parányi lélekszíkrajaként. Huszonhét éve kergetek angyali mesevilágokat és tudatosult hitbizonyosságokat. Advent az ünnepre hangolódásunk márvánnyal kirakott ösvénye. Hogy örömmel koptatjuk-e fényesre a márványlapokat vagy félelemmel, nehogy megcsússzunk azokon, igazán rajtunk múlik.

Az évek során sokféle adventi utat jártam be, de ahogyan egy tavalyi adventi beszédemben is vallottam: „minden advent ugyanolyan... mindegyik ugyanazt adja, ugyanis mindegyik telis-tele van még megkezdődése előtt fényekkel – fényes vásárok, fényes csomagolások, fényes városok és falvak, díszek, pirosak meg sárgák, és ajándékok – egyre nagyobbak, rejtegetettek és szekrények aljából előbukkanóak, és futás és tömeg és takarítás és receptek, régiek és modernek, csillogás és fények... fények mindenütt...” és megannyiszor tettem fel a kérdést: „vajon ebben a fényességben észre vesszük-e azt a bizonyos legfényesebbet?” – mert éreztem sokszor, hogy az advent talán nem olyan és nem az, mint lennie kellene.

Idői adventünk, azt hiszem, már márciusban megkezdődött, igazi várakozással, alázatos önmagunkba tekintéssel és önmagunkban keresett, megkopott vagy éppen fényesen tündöklő hitünk Isten felé nyújtózásával. A nyár enyhén megtörte a várakozás erejét, talán feledtette a rosszat és a jóra irányította minden szívdobbanásunkat. Ősszel a hosszabbodó éjszakák, a fény nélküli, erőtlén nappalok mégis visszahozták azt mindennapjainkba. Várjuk az álarc nélküli ember igaz istenképűségét, várjuk a szabad lélegzetvétel tisztaságát, az ölelés meghittségét, a félelemmentes, önfeledt egymáshoz visszatalálás nem márvánnyal, de érdes kavicsokkal kirakott útjának jelzőfényeit. Most nincsenek olyan fényes vásárok, fényes csomagolások, fényes városok és falvak, és díszek, pirosak meg sárgák, és ajándékok – egyre nagyobbak, rejtegetettek és szekrények aljából előbukkanóak, és futás, és tömeg, és takarítás, és receptek, régiek és modernek és csillogás és fények... fények mindenütt... S hogyha vannak is, most másminyenek.

Gyerekként a nem látható dolgok létéről erős meggyőződéssel tettem tanúbizonyságot, hittem az angyalok érkezésében, hittem a karácsony mindent felülmúló szentségében, a család, a nagyvilág legtisztább és legigazabb örömnepében. Az angyalok szárnyacsapásait lesve hittem az együtt készülés önfeledtségében, a templomi ünnep mélységében, az el-

mondott ima és vers Istenhez szárnyalásában. Az elmúlt év novemberében, izraeli tanulmányúton járva, hittem a Szentföld erejében, de tapasztalva a háború félelmeit, hittem az életben és az életet adó Isten jelenlétében.

Most, 2020 adventjén úgy érzem, felelősek vagyunk az igazi, ünnepi fényesség megtalálásáért.

„A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.” (Zsid 11,1)

Nem a korábbi pompáért, nem a díszcsomagolásba öltöztetett semmiért, hanem a jelenben is megadatott jézusi születés örömuzenetének befogadásáért. Felelősek vagyunk önmagunk és mások életéért, ezen apró és törekény, kis lélekdarabért a végtelen lelkéből, s e felelősség teremtményi ajándékunk.

A világ kényszereinek, a betegségnek, a félelemnek, a magánynak leküzdésére való törekvésünkben, ebben a másfajta várakozásban – amely ma biztosan nem olyan advent, mint lennie kellene – engedjük, hadd hasson a lélek. Hadd jusson hely a mi lelkünk érzékszervének, hitünknek is az adventi márványkövek fényesre koptatásában. Hadd vezessen reménnyel a nem látható dolgok szeretetvalósága felé. Az advent fényeit én idén önmagamban gyűjtöm lánggra, hittel, reménnyel, Istenbe vetett bizalommal. E lángot ápolom és tovább adom. Neked!

ANTONYA
ILONA

A rád bízott ünnep, avagy a gyermekkor legértékesebb ajándéka

SZABÓ ADÉL JÚLIA

• Szeretem az ünnepeket, és az azokat megelőző, felvezető időszakokat. Minden ünnep, így az advent, amely a karácsony felé vezet pici fényeivel, is ilyen: tele van rejtelemmel, titokkal, valami megfoghatatlan, kimondhatatlan mélységgel. Tele van várakozással, szépséggel, melegséggel, álmokkal, és természetesen tele van elvárással, nyugalansággal, félelemmel, szorongással és fájdalommal. De a karácsony minden ünnep legnagyobbika, amely szellemével képes a rút világot széppé varázsolni, ha csak egy éjszákára is. A karácsony tele van csodával, amikor bármi megtörténhet. Ilyenkor jobban fáj a magány, az egyedüllét, de ilyenkor hálásabb az ember a családjáért, a nevető gyermekekért.

Gyermekkorom jut eszembe ilyenkor. A nagytakarítás: minden sarok, zug kinn és benn tiszta kellett legyen. A padlót sárgító porral súrolta fel nagyanyám. A szőnyegek tiszták és illatosak voltak. Aztán jött a sütés. Kenyér, diós, mákos, rahátos kalácsok, disznósült, töltött káposzta, füstölt kolbász. Karácsony estéje volt a legcsodálatosabb mindig. Ilyenkor megtelt a templom. Olyan sokan voltunk, hogy alig fértünk be. Kicsi és nagy látni akarta a betlehemeset, a jászolban a kisdedet, Máriát, Józsefet, pásztorokat, angyalokat, csillagot. Ilyenkor tüzek gyúltak gyermeki arcunkon. A szívünk hangosan kalapált. Igazi valóra vált mese volt a betlehemesünk minden esztendőben, amelyre az egész falu kíváncsi volt. Azóta sincs szebb és drágább számomra a karácsonyesti harangszónál. Nincs szebb dalam a *Csendes éj, szentséges éj* dalamánál. Nincs szebb fény az első csillagszóró fényének, sziporkázásának látványánál. És számomra azóta sincs ünnep templom nélkül. Emlékszem olyan komolysággal adtuk elő mondandónkat a templom piacán, mintha ténylegesen mi magunk lettünk volna a szent család. Csak felnőttként döbbenek rá, hogy valóban mi magunk voltunk ott és akkor, kiki a maga szerepe szerint Mária, József, kis Jézus, pásztor, angyal és csillag is. És azóta is azok vagyunk. A szent család álmát őrző, vagy éppen azért aggodalmaskodó, féltőn szerető szereplői mindennapi családi életünknek. Ami-

kor a szereplés lejárt, ősi béke szállt ránk a templom fehér csendjében. Minden gyerek, kicsi és nagy, szegény és gazdag ajándékot kapott a jó angyaltól. Mindenki egyformát. És mi a boldogságtól repülni tudtunk volna, olyan szép, olyan csodálatos, olyan szent volt minden. Kilépve a templomból is zsongott tovább a falu gyermeki, önfeledt nevetésüinktől. Ki-ki családja csendes léptekben hazafele tartott. Otthon ropogott a tűz, ízletes volt az ünnepi vacsora, meghitt a várakozásunk. Mindig éjszaka jött az angyal. Kulcslyukon hozta be a fenyőfát úgy, hogy mindig ott hagyott egy pici ágat. Mi pedig csodáltuk őt, aki ilyen varázslatra képes az éjszaka leple alatt. Fenyőillatra ébredtünk mindig, és nem hittünk a szemünknek. Csoda történt ismét. Ezüst papírba csomagolt szaloncukor csüngött a fenyő ágán, csodaszép mintás porcelán- és üveg-gömbök, ezüst dió, fehér gyertyák ezüst és arany csipetűben és mindez nemes egyszerűséggel és eleganciával adta meg, vonta be gyermekkorunkat. A fenyő alatt mindig hasznos ruhadarabok voltak. Többnyire bakancs, kötött ruhák, szánkó és egyszer még könyvet is tudott hozni az angyal, elrejtve az ágak közé. Csodálatos varázslat, áldott légy, hogy megszépítéd a gyermekek lelkét.

Azóta is szent nekem az ünnep. Lélekben sárgító porral súrolok fel minden karácsony nagyhatén, mint nagyanyám tette. Diós, mákos, rahátos kalácsot sütök. Töltött káposzta illata repít vissza az örök karácsonyok gyökeréhez, a gyökereimhez.

Minden egyes karácsony estéjén én is verset mondok a templomban, mindig ugyanazt a verset, Ady Endre versét, amely összeköt gyermekkorommal.

„Harang csendül, / Ének zendül, / Messze zsong a hálaének, / Az én kedves kis falumban / Karácsonykor / Magába száll minden lélek. // Minden ember / Szeretettel / Borul földre imádkozni, / Az én kedves kis falumba / A Messiás / Boldogságot szokott hozni. // A templomba / Hosszu sorba / Indulnak el ifjak, vének, / Az én kedves kis falumban / Hálát adnak / A magasság Istenének.”

Miközben verset mondok, mindig hazagondolok. Ott vagyok szülőfalumban, annak kicsi fehér

templomában, ahol gyermek voltam. Ahol álmodni, hinni, tenni, imádkozni, csodát művelni tanultam. Otthon vagyok. Otthon, ahol először tapasztaltam a karácsonyi csodát, a kézzel fogható szeretetet, ahol mindenki egyforma volt, szegény és gazdag, árva vagy éppen egész családban levő. Szinte érzem szerető családom jelenlétét, tekintetének melegét, falustársaim, rokonaim, barátaim karácsonyi örömét. Boldog vagyok nagyon, hogy látszólag tovatűnt karácsonyok tartanak meg a mában is. És köszönöm ma gyermekkorom angyalainak a csodát, a varázsla-

tot, a szépséget, a reményt, a hitet és türelmet. Köszönöm a tisztaságot, az egyszerűséget és a mindig magasba emelő szeretetet. És köszönöm a templomot, ahol először tapasztaltam meg, mit jelent egyenlőnek lenni minden gyermeknek a jó angyal szemében. Most, hogy gyermekkorom karácsonyait járom végig, döbbenek rá, hogy a legszebb, a legdrágább ajándékokat kaptam szerető angyalaimtól, amelyek nem romlottak el, nem koptak meg, sőt ma talán még fényesebbek, még értékesebbek, mint valaha, mert máig hatnak, mert a mában is megajándékoznak.

Decemberi gondolatok

PALKÓ ZALÁN KOPPÁNY

• Egyházközségünk dalárdájának egyik közkedvelt és mindenki által ismert dala a *Hálát adok, Uram, az életért...* című mű, és valahányszor elkezdik énekelni akár próbán, akár ünnepek alkalmával köztéren vagy a templomban, mindig egy megfogalmazhatatlan jó érzés, egy erőt adó hit kerít hatalmába. Mennyi erő van ebben a néhány szóban, és mennyi minden van, amiért nap mint nap hálát adunk! Mennyi sok ajándék vesz körül bennünket, mégis a legfontosabbat, az életet elfelejtjük, s helyette hálásak vagyunk megannyi égi és földi jóért. Imáink legtöbb mondatában az élet és a hála a háttérbe szorul, s helyette előszeretettel kérünk kézzel fogható vagy szemmel látható dolgokat.

A dal sorai és a dallam még most is a fejemben jár, és ezek az érzések kerítenek hatalmukba most is, amikor elérkeztünk az év legutolsó hónapjához, amikor a háláról, az ünnepről, az adventről és az életről kell beszélnünk. Nem egyszerű ma ezeket a szavakat leírni és kimondani: élet, ünnep és hála, hiszen annyi mindent hozott ez az esztendő, annyi váratlan dolgot, hogy szinte elkeseredünk, amikor a fenti szavakra gondolunk. Mi nem így képzeltük el ezt az évet. Nem ilyen közösségi alkalmakkal, nem ilyen ünnepekkel, nem ilyen érzésekkel. De mindezek ellenére mégis hálásak vagyunk, hogy Isten segítségével elérkezhettünk az év utolsó hónapjáig.

Ady Endre egyik közismert versének sorai jutnak eszembe: „Köszönöm, köszönöm, köszönöm”. Hogy miért? – teheti fel a kérdést az olvasó, hiszen nehéz és kilátástalan volt ez az év. Mert a nehézségek ellenére hálás vagyok az életért, az egészségért, a napokért és minden biztató szóért. S a versből talán ezeket a sorokat emelném ki: „Ma köszönöm, hogy te voltál ott, / Hol éreztem az életemet / S hol dőltek, épültek az oltárok [...] Köszönöm a kétséget, a hitet, / A csókot és a

betegséget. Köszönöm, hogy nem tartozok senkinek / Másnak, csupán néked, mindenért néked.” S egyetértünk a költővel, mindenért neked tartozunk köszönettel, Istenünk, mind én, mind más is.

Decemberben az élet és a hála összefonódik, és az erről való gondolkodás ebben az időszakban kínálja magát számunkra. Mert ebben a hónapban nemcsak a számadásra gondolunk, hanem az ünnepre, az adventre és a minden évben karácsonykor megszülető életre. Nekünk kötelességünk felelősséget vállalni mindezért, felelősek vagyunk minden alkalommal, hiszen életünk, létünk és jövődönk a tét. Ezek nem csak eszmék, gondolatok, amelyekkel meggyőzhetjük egymást, hanem fontos része életünknek. Tegyük hát azért, hogy az év utolsó hónapja életadó szeretettel és felelősséggel teljes legyen. Tegyük azért, hogy az ünnep ne csak felszínes, díszektől és ajándékoktól halmozott legyen, hanem mély és lélekben gazdag. Tegyük azért, hogy meg tudjuk élni a gyermek születését, át tudjuk érezni ezt a csodát egyénileg és közösségileg is, és tervezzünk, elmélkedjünk, álmodjunk, hogy legyen, amiből a jövőd, az új év is megvalósulhasson.

Lehetne-e szebbet kérni most az egyéntől és a közösségtől, mint azt, hogy légy felelős mindenért? Ez az év számunkra a felelősség éve volt s számba tudtuk venni, mennyi mindenért kell felelősek legyünk. Adja a jó Isten, hogy felelősségeinket a jövőben is fontosnak tartsuk, s meglássuk, hogy a szürke és gyorsan elrepülő hétköznapiaknak vannak olyan helyzetei és pillanatai, amikor felelősen kell viselkednünk, mert mi is felelősek vagyunk a teremtett világért, az emberért és önmagunkért. Az egyik kedvenc rajzfilmemben így biztatják a főhőst: „A tegnap már történelem, a holnap még rejtelem, de a ma ajándék. Becsüld a jelent, mert jót jelent!” – így legyen.

Jézus születésének napjára

KOZMA ALBERT

• Mindig szívdobogtató pillanat az, amikor a családban hírül adják, hogy megszületett a gyermek. A bejelentés mindig örömet, csodálatot vált ki, bármennyire természetes jelenség az, hogy ember születik ezen a világon. Ma már meg tudják határozni, hogy körülbelül hány ezer élet indul el percenként a földön, és mégis mindegyik egyedülálló, Isten teremtő munkájának csodája.

A születés csodájáról vall Reményik is egy versében. Valahol egy távoli világban a végtelenül szerető és életfolytonosságról gondoskodó égi Atyánk egy lelkét szólít meg. Nemcsak hogy megszólítja, de felöltözteti, felruházza, átadja teremtő lelkének minden jó tulajdonságát, gazdagságát, eszményi voltát, hogy érkezésével új csoda vegye kezdetét a Földön.

A lélek tiltakozik:

– Ne, Atyám! Ne engem küldj! Valaki mást, aki hasonló hozzám! Én itt megtaláltam lélektársamat, akivel boldogan élek együtt! Ne tedd velem, hogy elhagyjam őt! Ne küldj a bizonytalan, ismeretlen világba! Látnod te is, hogy élnek lent az emberek, ott nem biztos, hogy megtalálom rokonlelkemet!

De szól, parancsol Isten: „Menj és keresd! Lehet, hogy megtalálsz!” (Reményik Sándor: *Egy lélek állt...*).

Így indul el minden lélek, hogy egy földi testet betöltsön, élővé tegyen, élettel töltsen meg. Szentséges küldetéssel, megbízatással érkeznek rendre egymás után a lelkek, hogy megtisztulva az atyai, égi szeretetben, ezt a tisztaságot hozzák le közénk, s a gyermek születésével az égi ártatlanság és tisztaság, önzetlenség és végtelen szeretet javítson a földi helyzeten, jobbra tegye az emberek életét.

„Bizony mondom nektek, ha olyanokká nem váltok, mint a kisgyermek, nem mentek be a mennyek országába.” (Mt 18,3)

Így indult el Jézus lelke is egykor régen, hogy Mária és József karjaiba egy megszülető kisgyermek szülői boldogságot, az emberiségnek megváltást hozzon. És hozta azt a lelki alázatot, szerénységet, embertiszteletet és -szeretetet, amellyel örök időkre a legtökéletesebb isteni, égi küldött szórta szét lelkének minden gazdagságát és mutatta személyes példájával az utat a sötétségben élő embereknek egy boldogabb és teljesebb élet, jövő felé.

Jézus születése olyan esemény volt az emberiség történelmében, amelyet még évszázadok és évezredek múltán is újságolunk, a Föld minden nyelvén adjuk tovább egymásnak az angyali szózatot: „...üdvözítő született ma nektek” (Lk 2,11). Ki gondolta volna, hogy ennek a gyermeknek a születése ilyen nagy fordulatot jelent a világ történelmében, az emberiség

életében? Ki gondolta volna akkor, hogy annak a gyermeknek a születése napján még évezredek múlva is százmilliók fognak lélekben a jászolbölcső mellé letelepedni, és szívük valami rég sóvárgott melegséggel telik meg, ha felcsendül ajkukon a karácsonyi ének? Ki gondolta volna, hogy annak a gyermeknek a születése nem egyszerű esemény, hanem valami véget nem érő áradása az isteni szeretetnek, s új, isteni élet szül minden lélekben, amely befogadja?

A mágusok imádása – Bartolomé Esteban Murillo, 1655 k.

Ezt a gyermeket a keresztény egyházak ma is jászolba, a te szívedbe helyezik. Vajon ez a gyermek megtisztítja-e lelkünket, lecsendesíti-e indulatainkat, tanít-e arra, hogy a földi vagyon és kincs szerzése a lélek kárvallása? Megtanítja-e a hatalmasokat arra, hogy a hatalom gyakorlása nem emberi siker, hanem isteni áldás? Az ő életéből fény árad-e a szívekbe? Felenged-e a rideg konokság, amely eluralkodott benne, fölötte? Elfogadja-e a pénzre, hatalomra éhes és szomjas világ polgára, keresztény embere őt? Rámosolyog-e enyhült arccal, fénylő szemekkel minden ünnepre készülő és ünnepet váró ember? Megtanul-e tőle egy szeretetlen világ isteni gyermeke úgy szeretni, hogy képzelete angyalokat lásson és szívében felcsendüljön az angyalok karának szózata? Az agy, az ész sívár döntései nyomán tud-e a ma embere önzet-

lenül adni szegénynek és gazdagnak egyaránt? Kényelmünkől ki tud-e annyira szakítani, hogy napkeleti bölcsek, királyok és pásztorok mintájára mi is elinduljunk hálát adni és köszönetet mondani égi Atyánknak az ő születéséért?

És a legfőbb kérdés, hogy tudunk-e még hinni a csodákban, és e csodák tudnak-e minket angyali zengő kórusra varázsolni, hogy vigyük a nagy örömhírt kunyhóba és palotába egyaránt?

„Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.” (Lk 2,14)

Karácsonyról karácsonyra elénk áll ez a feladat a születésről szóló angyali bejelentésben.

Karácsony szellemisége és örömmüzenete nem háromnapos szeretetről szól, mint ahány napon át ünnepeünk házakban és templomokban! Karácsony, a Jézus születése egész éves szeretetre kötelez minket! Ez az igazi égi üzenet! Aki ezt nem érti és érzi meg,

vásárolhat és díszíthet pompás karácsonyfát, megveheti minden áruház teljes árukészletét, és ajándékozhat bőségesen belőle, teríthet gazdag, ételeket felsorakoztató ünnepi asztalt, ha nem érzi a lélek szeretetre szólító üzenetének nagyszerű, nekünk szóló hívását. „Ha angyaloknak vagy embereknek nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc és pengő cimbalom!” (1Kor 13,1)

Adja Isten, hogy ezen a karácsonyon eleget tudjunk tenni e feladatnak, át tudjuk magunkat engedni az ünnep csodájának. Mert igazi karácsonya csak annak lehet és van, akiben az isteni gyermek megszületett és otthonra lett.

Amikor a csillag kigyúl, és égi követek hirdetik a nagy örömet, amikor ajándékozunk és házukba betérnek a kántálók, amikor fény tölti be életünket, legyen örök Betlehem a teremtet világ, az ígért beteljesedésének és szeretetnek földje.

Az ajándékozásról

SZILÁGYI SZILAMÉR

• A húgom első gyermeke Tamáska. Emlékszem, hogy mekkora öröm volt, amikor Reni bejelentette, hogy gyereket vár. Emlékszem, hogy milyen óvatossággal, átszellemülten simogattam meg a gömbölyödő pocakját: benne lakik egy gyermek, az első gyermek, akivel családunk újabb nemzedéke kezdődik. Vissza-kerestem, akkor a következő gondolataim voltak: „Hihetetlen, hogy egy születés küszöbén álló csöppség mennyi érzelmet szabadít fel egy anyában, egy apában, de még egy nagybácsiban is! Isten szerető gondviselése, mosolygó arca legyen mindannyiunkkal!” Aztán jöttek az ünnepek, minden nap az volt. Látni egy csöppséget, ahogy nyújtózkodik, növekszik, mind mennyei pillanat volt. Aztán jött az egyéves születésnapja. Lázárfalván házibuli, szülők, nagyszülők, keresztszülők, barátok, ismerősök, talán még a szomszédok is átlestek a kapu fölött, hogy mosolyogva bekiabálják, Isten éltesse sokáig a gyermeket! Predestináció. Bár nem hiszem, hogy valakinek eleve el van rendelve a sorsa, de az dobja rám az első követ, aki nem úgy gondolta akkor, hogy ennek a gyereknek bizony Batmannek, Vin Dieselnek, Jason Stathamnek, Great Gatsbynek, Kobe Bryantnek, Del Pierónak, és Isten tudja, hogy még minek-kinek kell lennie, hogy mit akartunk mi, keresztszülőkként, szülőkként, nagyszülőkként, barátokként beleírni sorskönyvébe. Aztán múltak a napok, jöttek sorban a karácsonyok, névnapok, látogatások, találkozások. Mint mindenki, mindig vettünk, vittünk ajándékot a gyereknek. Én

személy szerint egy alkalommal márkás strandpapucsot vittem egy hétköznapi utáni sima szombaton, csak mert épp a húgomat és családját akartam meglátogatni. Strandpapucsot, márkásat, és legalább tizenkét számmal nagyobb, mint amekkora a lába volt. Megjegyzem, hogy Tamás nemrég töltötte a négy évét, a papucs most se jó, de azt akartam, hogy az első keresztyerem ne járjon majd olcsó papucsban, legalább ő ne, ha már én annak idején, s még felnőttkoromban sem tudtam magamnak megengedni a márkásat. Tamáska születésnapja alkalmából megint összeülünk mi, az ő jó sorsát szinte követelni akarók. Szülei, nagyszülei, keresztszülei, barátok, ismerősök és talán megint lesznek, akik bekiabálnak a kapu fölött, mosolyogva, hogy Isten éltesse a gyermeket. Lesz lufi, díszlet, egy nagy 4-est ábrázoló makett, vagy valami, ahol majd elkészítjük a huszonhatezeredik fotót is, hogy lássa a világ, hogy Tamáska négyéves! Marciános tortát vagy csokisat, gyümölcsöset fogunk rendelni a legkiválóbb cukrásztól, hogy biztos legyen. Mi talán még koccintunk is a gyerek egészségére. Mind ajándékokkal fogunk érkezni. Labdát, autót, vasutat, legót, mesekönyvet, plüssállatkát, építőkockákat, tűzoltó-felszerelést, vízipisztolyt, nyakláncot, ékszereket, ruhákat, szakácskötenyt, téli sapkát, fürdőbugyikát, krétát, táblát, zenélő gitárt, dinókat, állatparkot és még egy bababoltnyi játékot kapott a négy év alatt mindenkitől. Mit adhat egy keresztapa, egy keresztanya, egy barát, ismerős, nagyszülő, szülő, dédszülo?

Melyik az a játék, ami nincs ott a mai gyerekek kis vagy nagy szobájában? Melyik az a játék, amelyik hiányzik ma a kertés vagy a tömbházlakásokból? Meddig tudunk elmenni mi, emberek, felnőttek, szülők? Tamáska okos, ügyes és szép, mint mindenki más gyereke. Sok verset tud, ismeri a meséket, szaval időnként, énekel, játszik, sír, nevet, szeret nagyjából mindenkit. Meg tudja különböztetni az autókat, ismeri őket, tudja, hogy melyik milyen márkájú, tud Renault-jelt utánozni a kezével, és tudja, hogy hová kell ülni a madarak és hová a cicák. Vicces gyerek, van humora, de jóérzés is sok van benne.

Eluralkodik rajtam is a vágy, hogy szeretetemet ajándékokkal fejezzem ki, s közben csapdába eshetek: az ajándékok nem is a célszemélyről, hanem a megvásárolóról vallanak.

Mégis mit vegyek neki, mivel lehet egy négyéves gyereket meglepni úgy, hogy azt ne felejtse el, úgy, hogy az majd sorskönyvébe beleíródjon? Mit vesznek ma a keresztszülők ajándékba, születésnapra? Hogy kell túlcitálni a másik embert? A másik keresztszülőt? Ezen tűnődöm. Mert rabja vagyok az érzésnek. Gondolkodom, keresem a huszonnyolc évvel ezelőtti emlékeimet, hogy nekem mit vettek, hogy mitől voltam boldog, hogy mi maradt meg abból. Nekem is van anyukám, apukám. Vannak nagyszüleim, keresztanyám és keresztapukám, sok is, jó is, és olyan is, akivel már nem szívesen beszélek, akit nem szívesen látok. Mire emlékszem négyéves koromból? Van pár régi fényképem, amelyet családi albumunk őriz, fekete-fehér képek, ott van egy nálam nagyobb Kati baba, de nem emlékszem rá, csak anyu mondogatta mindig, hogy az első „babámat” Katinak hívták. Ha még jobban gondolkodom, ha megerőltetem magam, akkor egy vízipuska jut eszembe, amit mindig Lórinak adtam, ha jött velem játszani, mert nagyon szerettem játszani, és szerettem, ha velem játszottak. Én olyankor egy mogyorófa pálcát vettem a kezembe, és, uramisten, én akkor elhittem, hogy a barna bot a kezemben egy olyan géppuska, amiből soha nem fogy ki a golyó, és Istenem, mekkora puskapartikat rendeztünk Lórival a csűr hátánál, a diófa alatt, amikor mamáék megengedték, hogy hátramenjünk játszani! Búzával érő almát ettünk, sárga, vékony héjú, mézédese almát, még megvan mamáéknál az öreg fa, de az íze valahogy soha nem olyan, mint akkor, 28 évvel ezelőtt. Mama és tata is megöregedett azóta, második gyerekkorukat élik, és milyen szépek, a legszebbek nekünk, unokáknak. Szóval mi maradt meg egy négyéves gyerekkorából? Mondjam el? Hát kevesen ismeritek, s talán le se tudom írni helyesen, mert soha nem néztem utána, mindig hallás után mondtam én is. Megmaradt „Váregykút”, ami talán szeretett szülőfalum egyik magas dombjának a tetején állhatott valamikor. Megmaradt az út a mezőre, Gazdag Están tava felé, ahová takarni jártunk, megmaradt Turcsi, egy

nagy kaszáló az erdő alatt, amelynek aljában patak folyt, megmaradt a Nagyhíd utáni földünk, ahol tata kaszált, s a fénkőnek a hangja, ahogy hozzáér a vashoz. Megmaradt a Bot szoros, a kertünk melletti kis út, ami megint a mezőre vitt ki. Megmaradt a kórémuzsika, amelyet Mikli ganyés terebúzaszállból készített. Megmaradt Kellán, aki a biciklimet javította, megmaradt az óvoda csempekályhájának a háta, ahová elbújtam, ha nekem kellett kiállni szavalni. Leírni is nehéz, és most így talán még jobban fáj, hogy sok hely, sok tisztás, mező, erdő elveszett, elveszett emlékeimből, elveszett emberi önös érdekekből.

Ennyi maradt meg emlékeimben 4-8 éves koromból. Nem emlékszem a fehér Puma cipőmre, nem emlékszem a kezeslábas – anyukám szerint akkor nagy divatnak számító – farmerre. Nem emlékszem a tengernyi tárgyi játékra. Nekem érzések, helyek, földek, mezők emlékfoszlányai maradtak meg. Ezek fényében, mindezek tudatában, most melyik gyerekboltot raboljam ki, hová törjek be, mivel töltsen meg az ezüstsínű bevásárlókosarat? Hol, melyik bankban nyissak számlát négyéves keresztfiamnak, hogy majd, ha kell, ha egyetemre megy, akkor neki több legyen, mint nekem? S ha ezt teszem, vajon nem azt akarom én, a szerető keresztszülő, hogy egyetlen darab vízipuskáját ne adja oda a szomszédnak, aki játszani jön vele? Vajon nem afelé lökdösöm, hogy egy mogyorófa pálcáról soha ne higgye azt, hogy az egy végtelen tárral megtöltött játék géppuska?

Nem akarok hadat üzeni a játékboltoknak, nem akarom bezáratni őket. Nem is áll szándékomban senki vásárlót megbántani, én is az vagyok. Ott állok keresztfiam sorsa fölött, négyéves, s ha akarnám, se tudnám megvenni a világ összes játékát. Szenvedek. Szenvedek, mert érzem, hogy a túl sok se jó, mert talán árthat a 87. okoslegó, mert árthat, ha mozdulni se tud a játékaitól, s legfőképpen azért szenvedek, mert nem a tárgyak, nem a macik, a papucsok, a lufik, a torta íze, a tűzoltó felszerelés maradt meg a gyerekkoromból. Megvehetetlen mezőnevek, poros szekérutak, hideg, tiszta vízű patakok vannak emlékeimben, amelyek ma már aligha vannak, s azokat se tudom megvenni neked, Tamáska, születésnapodra.

Talán megint beállok a sorba, és hitvány harminc ezüstökön, elásott dénárokon, dugdosott párnapénzeken veszek neked ajándékot, hogy vigyek én is tömjént, mirhát, aranyat, csillogó tárgyakat. S majd megérkezve hozzád, biztosan átölellek, sírni fogok, hisz négy évet töltöttél. De hátha lesz erőm, időm, energiám és elég szeretetem, hogy játsszak veled, együtt szőjünk fantáziavilágokat, aludjunk együtt úgy, hogy színeseket álmodunk. Ölelni téged úgy, hogy megnyugodj, hogy ne görbüljön le a szád, szemeid ne teljenek meg soha könnyel, amikor azt érzed, hogy a felnőttek megváltoztak, hogy a mérleg nyelve a tárgyak, a papucsok, s nem a lelkiek, emlékek javára billen.

A magyarszováti unitárius templom boltozatának faragottkő leletei

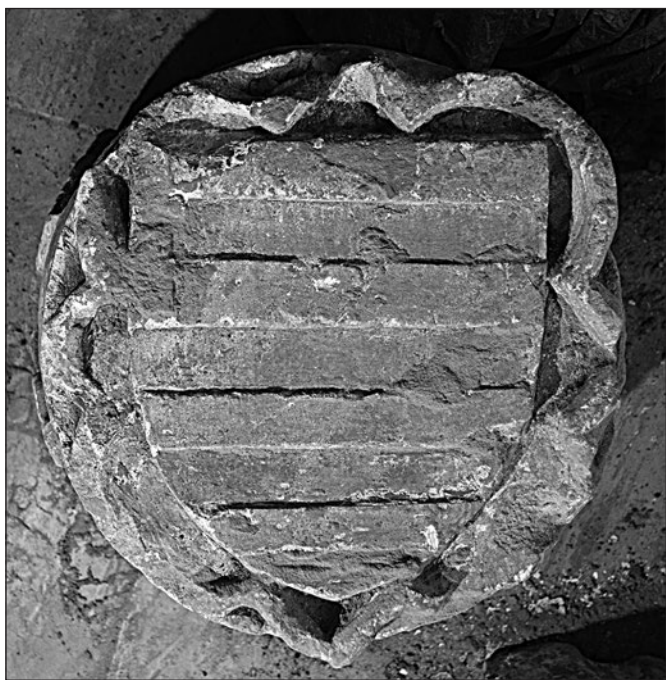
FURU ÁRPÁD – WEISZ ATTILA

• A Kolozsvártól alig 35 kilométerre, a mezőségi dombok között megbúvó Magyarszovát unitárius temploma egyike a vidék legjelentősebb műemlék épületeinek. Elfeledett, rejtett értékei időről időre felhívják magukra a szakemberek figyelmét, emlékeztetve arra a művészeti szempontból is igen gyümölcsöző korszakra, amikor az innen irányított birtoktest tulajdonos családjának tagjai, a Sukyak a királyi udvartartás közvetlen közelében tudhatták magukat, és családjuk erejét olyan kiváló művészeti alkotásokkal fejezhették ki, mint a Suky Benedek által a gyulafehérvári püspöknek ajándékozott kehely, a szováti templom falfestményei vagy egykori kőboltozatának faragott részletei, amelyekből különleges darabokat hoztak napvilágra az idén zajló alapmegerősítési munkálatok.

A hajdani Alsó- és Felsőszovát határán, egy dombtetőn álló, támpillérekkel erősített templom értékeire Kelemen Lajos¹ és Entz Géza² is felhívta a figyelmet, a közelmúltban pedig Weisz Attila végzett itt művészettörténeti kutatásokat.³ A ma látható templom előzménye 1311-ben már Suky-birtokként szerepel a forrásokban. Az eddigi kutatási eredmények azonban nem egyértelműsítik, hogy a Sukyak által a 15. század első felében megvalósított nagy léptékű átalakítás meny-

nyit őrizhetett meg a korábbi épületből. A 15. század elején ugyanis a patrónus Suky család igényes kőfaragványokkal díszített boltozattal és belső falfestményekkel látta el e művészeti alkotások minőségéhez képest szerény méretű templomot. A család reprezentációs igényeit erősítették a templombelsőben elhelyezett, kőből faragott, egykor festett címerek: a hajó háromszakaszos keresztboltozatát indító négy levéldíszes falpillért a Suky család régebbi címerai díszítették, a boltozatok zárókövein pedig a családi címerek társaságában a világi és egyházi legfőbb hatalom címerai, azaz a Zsigmond-kori királyi címerek, és a pápai címer volt látható. A hajó nyugati sarkain a borda-indító konzolokat kis méretű, prófétákat ábrázoló szobrok díszítették, és a félköríves diadalív fölött is fennmaradt egy szobortartó konzol, amely egészalakos ábrázolást hordozhatott. Ma is látható a hat csúcsíves, mérműves ablak, a hajó nyugati homlokzatának körablaka és a két, igényesen faragott bejárati kő ajtókeret. A hajó belső falfelületeit freskók díszítették, ebből sajnos csak három töredék maradt fenn: a diadalív déli pillérén egy *Pietà*-ábrázolás, ennek közvetlen szomszédságában, de már a déli hajófalon egy egész alakos *Üdvözítő Krisztus*, illetve az északi falon két kisebb mezőben egy nagyméretű *Utolsó ítélet* kompozíció töredékei. Nagy kár, hogy a centrális kompozíciója miatt is igen ritka *Utolsó ítélet* már dokumentálását követően, 1925-ben egy javítás során elpusztult.⁴

A templom legutóbbi nagy átalakítása a patrónus család utolsó férfi tagjához, Suky Lászlóhoz köthető. 1790-ben a jelentősen károsodott boltozatot lebontották, helyette síkmennyezet készült a hajó és a szentély fölé is. A boltozat lebontásából kinyert kőanyagból építették fel a két középkori bejárat elé a barokkos manzárdtetővel lefedett déli és nyugati portikuszt.⁵ A déli bejárat feletti timpanonba ekkor falazták be az egyik boltzáró követ, amely a Suky-címer egy 1418-ban Suky János számára Zsigmond király adománya által megújított változatát ábrázolja. A pápai címet és a kettős keresztet állami címet ábrázoló két zárókövet nem építették be, ezek sokáig a templom körüli temetőben hanyódtak, míg a közelmúltban a déli portikuszba helyezték el őket. Helyreállításuk a templom egyéb faragottkő-részleteivel, azaz a két ajtókerettel, a hat ablakkerettel, a négy címeres boltindító-

Vágásos állami címer a feliratos boltzárókövön

¹ Kelemen 1925.

² Entz 1994. 159., Entz 1996. 40–41.

³ Weisz 2002., Weisz 2020.

⁴ Kelemen 1925. 450–452.

⁵ Kelemen 1925. 449.

kövel és az 1790-ben készült kő szószékkel együtt 2013-ban, a Teleki László Alapítvány támogatásával, Nagy Benjámin restaurátor munkája által valósult meg. (Ugyanekkor Mihály Ferenc a szószékkoronát és az 1715-ben készített régebbi úrasztalát restaurálta.)

A templom szerkezeti helyreállítását az egyre aggasztóbbá váló repedések miatt a Magyar Unitárius Egyház Főhatósági Hivatala az egyházközséggel közösen már 2012-től napirendre tűzte. Jóllehet az egyházközség meszeléssel és kisebb javításokkal rendszeresen próbálta a repedéseket eltüntetni, a szakértők egybehangzó véleménye szerint csak egy átfogó, az alapok megerősítését, a falak teljes javítását célzó munkálat lehet célravezető. Ennek érdekében többéves kutatás és tervezés, majd engedélyeztetési folyamat indult, amelyet szintén a Teleki László Alapítvány a Magyar Kormány által a határon túli műemlék-helyreállítások támogatására létrehozott Rómer Flóris Terv keretében támogatott, ahogy ez a program biztosította a munkálatok idejének elkezdését is. 2020-ban a Főhatósági Hivatal sikeresen pályázott a Román Kormány Nemzeti Örökségi Hivatalának először kiírt Műemléki Bélyeg pályázatára, így megnyílt a lehetőség az alapok régészeti kutatással egybekötött külső megerősítésére, valamint az északi falszakasz javítására. A munkálatokat az Unicons Kft. csapata végezte és a Főhatósági Hivatal építészeti és műemléki tanácsadója, Furu Árpád közvetlenül koordinálta. A Tirt Georgiana (Progir Kft.) által tervezett szerkezeti beavatkozást Weisz Attila művészettörténész és Csók Zsolt régész csapatának munkája egészíti ki.

Az alapmegerősítés során a portikuszok alapjaiban, ahogy erre már Kelemen Lajos 1925-ben figyelmeztetett, feltűntek az egykori boltozat faragott kövei. A kisebb darabok a korra jellemzően körtetagos keresztmetszetű boltozati bordák voltak, amelyekből a könnyebben mozdíthatókat kiemeltük. Szintén sike-

A hármás bordaíndítást tartalmazó kő kiemelése – a felvételeket Furu Árpád készítette

A boltzárókő gót betűs feliratának részlete

rült kiemelni három olyan bordaíndítást tartalmazó méretesebb köelemet is, amelyeknek csupán egyik oldala faragott és csiszolt, ezen látható a kiemelkedő egyes- vagy hármás borda, a többi oldal csak kevésbé megmunkált, hiszen eredetileg a falsíkon belül, azaz ennek térfogatában helyezkedett el. A legnagyobb méretűek az olyan T keresztmetszetű, nagy méretű bordaíndító elemek, amelyeknek nagyobbik része szintén a falba volt beágyazva, a belőle kiemelkedő rész viszont gondosan kialakított, csiszolt. Egyiken a nyolcszög öt oldalával záródó tömbből nőnek ki a bordák, ennek eredeti helye a templomban ma is látható címeres falpillérek fölött volt. Két darabon három irányba kiemelkedő bordaívek láthatóak, ezek eredeti helye az előbb leírt darab és hasonló társai fölött keresendő. Külön kiemelendő, hogy a köveken szerkesztési vonalak és illesztési jelek tanúskodnak az egykori kőfaragók precíz és gondos munkájáról.

Sajnos több darabba törve maradt fenn a nyugati portikusz küszöbe alatt egy angyal kis méretű mellszobrával díszített konzol. A szobor lobogó hajfűrtjei, finom arcvonásai, ujjainak aprólékos kidolgozása igényes mester munkáját hirdetik. Kialakítása hasonló a hajó délnyugati sarkában a karzat alatt látható gyámkö megformálásához, amelyen a több mészréteg alatt is kivehető a kezeiben mondatszalogot tartó szakállas próféta vagy szent körvonala, ahogy erre a 15. század templomaiban, többek között a kolozsvári Szent Mihály-templomban is láthatunk példákat.

A nyugati portikusz alapjában bukkant fel a hiányzó két boltzáró kő is. Egyik sajnálatosan sérült, eleve csak alig több, mint fele maradt meg, de peremén jól láthatók a jellegzetes levéldíszek, míg a sérült címerpajzson a régebbi Suky-címer koronából kiemelkedő farkasfőjének kontúrja azonosítható. A legértékesebb lelet kétségen kívül a szinte teljes épségben megmaradt ötödik boltzárókő, amelynek peremén még kiemelése előtt láthatóvá vált az igényesen faragott gót betűs felirat: „Arma Regni Hungariæ”, azaz „A Magyar Királyság címere”, és ennek megfelelően a négykaréjos keretezésű pajzson a vágásos állami címer.

A címerpajzs vörös és fehér festése és a betűk belső felületének vörös színezése a vártnál jobban megőrződött a több mint két évszázados föld alatti „szolgálat” ellenére is. A pajzs kialakítása, a négykaréjos keretezés a kolozsvári Szent Mihály-templom kapuján és hajójában elhelyezett címerekre, illetve gyulafehérvári székesegyházban álló, ifj. Hunyadi János szarkofágján látható vágásos címerre emlékeztet.⁶

A két utolsó boltzárókő kiemelése tisztázta a szováti mennyezeten ábrázolt heraldikai program körül eddig még nyitott kérdéseket. A patrónus család célja saját, azaz a két ág kevésbé eltérő címereinek (koronából kiemelkedő farkasfő, illetve szájában bárányt tartó ágaskodó farkas) a legfelső világi és egyházi hatalom címereivel együtt történő ábrázolása volt. Ennek megfelelően a szentélyzáradéokban kapott helyett a sárkánnyal körülölelt kettős keresztes címer (ezt a zárókő indításai jól jelzik), a szentély nyugati boltszakaszában pedig a vágásos pajzzsal kialakított feliratos zárókő (ezt a zárókő geometriája mutatja). Ekkor még általános volt a kettős kereszt és a vágásos címer külön pajzson való ábrázolása. A hajó boltzárókövein a pápai címer mellett a Suky család két ágának címereit jelenítették meg, egyelőre ismeretlen sorrendben. A hajó négy boltindító konzoljának igényes levéldísszel keretezett pajzsain szintén a régi Suky-címer látható. A faragásnak a vidéki templomok esetében talán szokatlanul is jó minősége, az ábrázolásmód igényessége a patrónus családnak a korabeli művészeti reprezentáció ismeretét és ennek igényes alkalmazását, illetve a kor állami és egyházi vezetői iránti hűségét egyaránt hirdeti.

A munkálatok során sikerült az egykori sekrestye helyét is azonosítani, amely a várakozásoktól eltérően a szentély déli oldalán állt. Alapfalai teljes hosszban feltárhatók, ezek régészeti kutatását 2021-re tervezzük. A nyugati portikusz déli falába beépített élszedett szárkő feltehetően a sekrestye ajtókeretének része, ahogy ehhez tartozónak véljük az alpból ki-

emelt, szintén élszedett íves szemöldökkő darabját is. A két portikusz falait vakolat fedi. Ezek javítása során minden bizonnyal további középkori kőelemeket lehet majd beazonosítani, esetleg kiemelni, hátra van még a déli portikusz bejárat alatti részének kutatása és megerősítése is. Szintén előttünk álló feladat a leletek pontos dokumentálása, feldolgozása, majd restaurálása és végül ezek bemutatásának megtervezése. Nem feledhetjük el, hogy a templom belső vakolattal fedett falfelületei még ismeretlenek a modern kutatás számára, és a már ismert kőfaragványok kitűnő minősége alapján feltételezhetjük, hogy ott is hasonló leletek lappanghatnak: a szentélyben például pasztofórium-fülke, ülőfülke, sekrestyeajtó, a hajóban talán további falképtöredékek is. A mai járószint alatti belső régészeti feltárások esetleg azonosíthatják egy korábbi templom létét, vagy akár a Sukyak temetkezéseinek nyomait, tisztázva a Mezőség egyik legnevezetesebb középkori épületének korai történetét.

Irodalom

Entz Géza:

1994 *Erdély építészete a 11–13. században*, EME, Kolozsvár.

1996 *Erdély építészete a 14–15. században*, EME, Kolozsvár.

Kelemen Lajos:

1925 A szováti falfestmények, *Pásztortűz* 1925. 449–452.

Lupescu Radu:

2012 A kolozsvári Szent Mihály-plébániatemplom nyugati kapuja. In: *Arhitectura religioasă din Transilvania V*. Szatmári Múzeum Kiadója, Szatmárnémeti, 2012. 177–197.

Weisz Attila:

2002 *Magyarországtól – unitárius templom*, Erdélyi Műemlékek 36, TTA–Kriterion, Kolozsvár.

2020 *Studiu de istoria artei privind biserica unitariană de la Suatu, județul Cluj*, mss.

⁶ Lupescu 2012.

Kaland a végeken...

MÁRTON EDIT

• Ebben az írásban a fekete gyémánt hazájaként ismert Zsil-völgyi unitáriusok nyilatkoznak az elmúlt egy évről, közösségi életükről, arról, hogy a sokak által oly rettenetesnek hitt Zsil-völgyében is ugyanúgy süt a nap, ugyanolyan szépen dalol a madár, ugyanolyan hálátelten dobban a szív, és fogalmazódik meg a lélek mélyén az imádság, mint bármelyik más erdélyi unitárius gyülekezetben. Ezek a vallomások visszatekintenek az elmúlt évre, a közösen megélt pillanatokra, megismertetve az Olvasóval egy szeletnyit a gyülekezeti életünkből, és reménységgel tekintenek a jövőbe, hogy a kialakult járványhelyzet lejárta után ugyanolyan lelkesedéssel tudjuk folytatni az elkezdett munkát.

„Az elmúlt évben a közösségi alkalmaink közül számomra a legnagyobb élmény a szebeni kirándulás volt, amelyre épp a születésnapomon került sor. Ez a kirándulás egy közös kirándulás volt a lupényi és vulkáni gyülekezetek tagjaival, unitáriusok és más felekezetűek is részt vettek. Nagy meglepetés volt a buszra szállásomkor, hogy felkészöntöttek és énekeltek nekem. Szeben is kellemes meglepetés volt, eddig még sohasem jártam ott. Egy kis séta után meglátogattuk a nagyszebeni karácsonyi vásárt, ahol bő volt a választék: sok kézműves termék, ruhanemű, ajándéktárgy, meg persze forralt bor, meleg tea, sült gesztenye... Vásároltunk, majd közös ebéden vettünk részt. Egy kellemes ünnepváró nappal gazdagodhattunk! Ez a kirándulás nagyon jó alkalom volt arra, hogy a Zsil-völgyi szomszéd gyülekezetek tagjaival is megismerkedjünk. Én örülnék, ha a jövőben is lennének hasonló közös tevékenységeink.” (BÉKÉSI ILKA, Petrozsény)

„Októberben múlt egy éve, hogy új lelkészt kaptunk, aki Jeszenszky Melindával, a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasával színjátszó csoportot és kórust indított. A Zsil-völgyi Csepűrágók színjátszó csoport a *Lupényban még megvolt* című darabot kezdte el tanulni, amelyet a Lupényi Magyar Napokon szeretünk volna bemutatni, de a járványhelyzet közbeszólt. Reméljük, hamarosan színpadra vihetjük, és megláthatja a közönség, hogy bár még amatőrök vagyunk, de annál szórakoztatóbbak. Az új kórusunkkal, amely a Zsil-völgyi Pacsirták nevet kapta, szeretnénk majd a jövőben képviselni közösségünket az unitárius kórustalálkozókon.” (CSIKI ERZSÉBET, Lupény)

„A tavaly adventben a Zsil-völgyi unitáriusok olyat csináltak, mit még addig sosem! Add tovább! akciójuk volt, amikor az utcán jelképes kis ajándékokat, csokoládékat adtak ismeretleneknek, buzdítva őket is arra, hogy adják tovább ezt a gesztust, örömet szerezve másoknak is. Idén mézeskaláccsal készülünk az utcára, amelynek előkészítési folyamata egy újabb közösségösszerázó tevékenység lesz.” (PALEA ÉVA, Petrozsény)

„A lupényi unitárius gyülekezet mindig is lelkes közösség volt, ahol nem volt hiány közösségi alkalmakból. Az elmúlt évben a régi programjaink mellett újdonságnak számított a hagyományörző szoba terve, amelynek kialakítása folyamatban van a lupényi papilakon. Ennek célja összegyűjteni azokat a stíflungokat, amelyeket egykor a Nyikó mentéről, Nyárád mentéről, Aranyos mentéről Zsil-völgyébe költözött emberek magukkal hoztak. Ezt a szobát Homoród menti virágmotívumokkal díszített festett bútorokkal rendezzük be, és mára már régiségnek számító tárgyakkal is találkozhatnak itt a hozzánk látogatók.” (ILYÉS ANNA, Lupény)

„Az idei évet a járvány ellenére sikeresnek mondhatom, mert egy felújított gyülekezeti teremben gyűlhetünk majd össze, amikor már megengedett lesz. Ezt a termet a Bethlen Gábor Alapítvány támogatásából

újítottuk fel. Reméljük, hogy számtalan rendezvénynek fog majd otthont adni a jövőben, mind a kis közösségünk, mind a Zsil-völgyi nagy közösség életében.” (SZŐCS ANDREA, Petrozsény)

„Számomra az elmúlt rendezvények közül az idők vasárnapja volt a legszebb, mert a fiatalok ilyenkor mindig köszöntenek. Máskor is megadják a tiszteletet, szeretve érezzük magunkat a közösségben, de ezen a napon értünk szől az ima, és szép szavakkal fejezik ki azt, hogy mennyire fontosak vagyunk szépkorúakként a gyülekezet életében. Az idén egy szál virággal, egy csokoládéval és egy Aranyosi Ervin-idezzettel köszöntöttek. Ez nagyon szép volt: »Az ölelés, tudod, nem köt a korhoz, / A megfáradt szív is örömet hordoz, / Lenni kell álomnak, lenni kell oknak, / – Legyen céljuk a megfáradt karoknak!«” (NAGY ILONA, Lupény)

„Az elmúlt évben újraindult a petrozsényi nőszövetség. A gyülekezeti teremben találkoztunk kéthetente, és különböző tevékenységeink voltak. Mikulásosítás, adventi koszorú készítése, előadások, bemutatók, de a legmeghatóbb talán az volt, amikor régi képeket kellett vigyünk, és arról meséltünk: Petrozsény régi életéről, a bányászatról, arról hogy milyen volt bányászfeleségnek lenni, régi gyülekezeti alkalmakról. A vírus miatt abbamaradtak a tevékenységeink, de a sok ötletet feljegyeztük magunknak, és reméljük, hogy hamarosan a felújított gyülekezeti teremben tudjuk újra folytatni ezeket az alkalmakat.” (HET ERZSÉBET, Petrozsény)

„Huszonöt éve vagyok a lupényi unitárius gyülekezet gondnoka. Ez idő alatt több lelkésszel volt szerencsém dolgozni. E negyedszázad alatt sok minden változott. Nemrég készült egy videó erről a munkáról, amelyet a Zsil-völgyi Értéktárna nevű YouTube-csatornán lehet megnézni, többek közt olyan videók mellett, amelyek a Zsil-völgye szépségeit mutatják be azoknak, akik nem ismerik a vidéket. A huszonöt év alatt mindig arra törekedtünk, hogy képviseljük magunkat az egyházi rendezvényeken, hogy megismerjenek bennünket, akik szórványban élünk. Ez a jövőben sem lesz másképp! A közösségi alkalmaink is azért vannak, hogy ne csak a vasárnapi istentiszteleteken való részvételbe merüljön ki a mi életünk. Ez úton is köszönet a támogatóknak, akik segítenek, hogy újabb és újabb találkozóink legyenek.” (KOVÁCS SÁNDOR, Lupény)

Vetési László gondolataival zárnám a beszámolókat: „A szórvány egy nemzet öregkora. Aki a szórványt nem becsüli, sem a tömböt, sem a jövőt nem érdemli!” És szeretnénk megköszönni mindazoknak, akik követik tevékenységeinket Facebookon is, akik Zsil-völgye jó hírét viszik szerte a világba, és külön köszönet a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-nek, aki támogatta a tevékenységeink megvalósulását.

Fába faragott szeretet és büszkeség

Amikor meglátok egy fát, abban már látom is a születendő munkát. Látom az arcképet, a botot vagy egyéb faragványt – mondja idős Mátyás Sándor, az autodidakta küüllődombói fafaragó. Nyugdíjba vonulásáig a dicsőszentmártoni vegyikombinátban dolgozott mesteri beosztásban. Mint a legtöbb dombói unitárius embernek, életének már fiatalkorától fontos része az egyház, a dalárda, a dombói szokások megőrzése és továbbadása. Amikor csak alkalmam adódik, szívesen elbeszélgetek vele, hisz mindig tanulságos, felemelő vele szót váltani. Csodálom szónoki tehetségét, az állandó tanulási vágyát, érdeklődését a nagyvilág, a nemzet, az egyháza iránt, amelynek az idő múlása se szabott határt. Egyházának mind a mai napig oszlopos tagja, szépkorra ellenére még mindig aktív. (Az interjút Érsek-Csiki Zita készítette.)

• Mikor kezdett el faragni?

Hatvanöt éves koromban kezdtem el faragni. Ekkor éreztem hajlamot, vonzalmat a fafaragás iránt, bár én sosem tanultam magát a faragást.

Gyakran elgondolkozom azon, hogy bár lett volna fiatalabb koromban annyi előrelátásom, hogy érdeklődjek, hogy a fafaragást mint mesterséget elsajátítsam akkor, amikor még volt bennem lendület. Így voltak dolgok, amikre magamtól jöttem rá, meg olyanok is, amiket önszorgalomból tanultam meg.

• Mit farag szívesen?

Állatokat, arcképeket, székelly motívumokat, jelképeket és minden olyant, ami megfaragható, azt megfaragom.

Kaptam és vásároltam is könyveket a faragással kapcsolatban. Például a kapufaragással. Erre én nem tértem ki, viszont nagyon hasznosnak találtam, sok mindent tanultam és használtam fel ezekből a könyvekből, motívumokat, figurákat.

Amikor Hunyadi László szobrászművész az első munkáimat látta, azt mondta, hogy „faricskálj csak, faricskálj, mert jól csinálod”. Később, amikor megfaragtam az öcsém és a felesége kopjafáját, úgy alakult, hogy Laciék Dombón jártak, és én behívtam Lacit egy pohár finom dombói borra. Megmutattam a kopjafát, amiről csak a festés hiányzott ahhoz, hogy kész legyen. Megkérdeztem, hogy mi a véleménye. Laci nem mondott semmit csak kezet adott. Ez nagy megtiszteltetés volt számomra.

Most nemrég fejeztem be egy másik faragványt az unokámnak, Erzsébetnek: egy bagoly mint a tudomány jelképe és kétfelől két sas, ahogy néznek a világba. Éveken át faragtam a ballagó diákoknak a kopjafákat.

Van úgy, hogy megálmodok valamit, és úgy választom ki a fát, ennek függvényében.

Mostanában különösen sokat használok a diófát. A munka során a fa kérget is otthagynom, ez is egy része lesz a faragványnak. A diófának nagyon szép intarziái vannak. A fa hibáit is otthagynom, azzal együtt azt próbálom körülfaragni. A munkám során eljátszok a gondolataimmal és végiggondolom a cselekedeteimet.

• Melyik a legkedvesebb munkája?

A legkedvesebb munkám a feleségem arcképe. A faragványt egy képről mintáztam, amelyen egy esküvőn elgondolkozva nézi a táncolókat.

Tudod, fiam, én álmodozó ember vagyok. Betölti az egész életemet az, hogy álmodozok.

Most is ébren álmodozok a kedves feleségemről, aki sajnos már nincs az élők sorában, s akit nem tudok soha elfelejteni.

• Milyen tervei vannak a közeljövőben?

A húgom fia, Laci Amerikában él, és tőle kaptam egy tervet kivitelezésre. A Laci édesapja találkozott Wass Alberttel, akitől kapott egy réztálat. Az író erre a következőket írta: „Nyelvében él a nép, tetteiben a nemzet. 1975. július 9., Wass Albert”.

Ezt a tálat Laci hazahozta, és azt ajánlotta, hogy az én elképzelésem szerint a faragásom által egészítsem ki. A terv már megvan. A talapzata a nagy Magyarország elszakított részei lesznek az ismert Wass Albert-idézettel: „A víz szalad, a kő marad, a kő marad”. A faragványra továbbá a Wass Albert-monogram kerül.

• Sanyi bácsi a tollforgatással is próbálkozott...

Igen, verseket, esszéket írok és írtam. Sok évig a Küüllődombói Unitárius Dalkör jegyzője voltam. Amikor a dalárda vendégszerepléseken vagy egyéb rendezvényeken, összejöveteleken vett részt, nemcsak jegyzőkönyvet írtam, hanem többet annál. Ezek a mai napig mind megvannak. Abban az időben, amikor a jegyzője voltam a dalárdának, az akkori lelkész, Benczédi Ferenc azt mondta: „Sándor, ezek nem is jegyzőkönyvek, ezek riportok.”

Úgy gondolom, a dalárda jegyzőkönyve nagyon fontos dolog a dalárda életében, mert általa szerez majd tudomást az utókor a dalárda tevékenységéről. Fontos számomra, hogy az utánunk jövők legyenek jó érzéssel, jó gondolatokkal irántunk, akik elmegyünk majd.

• Sanyi bácsi már tiszteletbeli dalárdatag?

Igen, a dalárda tiszteletbeli tagja vagyok. A dalárda alapszabálya, hogy az a személy, aki harminc évig aktív tagja volt a dalárdának, tiszteletbeli tagjává válik. Ilyen alkalommal a tiszteletbeli tagok kapnak egy emléklapot. A tiszteletbeli tagok továbbra is folytatják és legtöbbször folytatják is dalárdabeli tevékenységüket. Én 26 éves koromban lettem a dalárda tagja.

Küküllődombón minden április utolsó vasárnapja a dalárda ünnepe. Ebben az évben a dalárda fennállásának 170 éves évfordulóját ünnepelte, erre az alkalomra a dalárdának ajándékoztam egy faragványomat. Már régebben készül-

tem erre a munkára. Egy plakettet ábrázol a faragvány, amiből kinyúlik egy kopjafa. A faragvány első részén a következő áll: „Kisgyörgy József Unitárius Dalkör 1850–2020. Fiaim, csak énekeljétek”. A hátlapján: „Gloria Gloria Soli deo Gloria”. Ugyancsak a hátlap tartalmazza a jelenlegi tagok névjegyzékét, ezáltal is tanúskodva hűségükről.

A dalárda mellett 48 éven keresztül Miklós Zsigmonddal a dombói halotti társulat gazdája voltam, illetve 12 évig pénztárosa és hat évig jegyzője.

• Hol voltak kiállításai?

Néhány évvel ezelőtt Nagyváradon, az unitárius templom előterében voltak kiállítva a munkáim. A vasárnapi istentisztelet után volt egy kis állófogadás. Itt volt alkalmam találkozni Biró Rozáliával, Várad akkori alpolgármesterével. Váradon elismeréssel voltak a munkáim iránt. Zita unokám segítségével egy farsangbúcsúztató alkalmával Medgyesen is volt kiállítva néhány munkám. Munkáim

sok helyre eljutottak: Erdély és Magyarország több részére, Franciaországba, Kanadába és az Egyesült Államokba is.

• Mit üzen a mai fiataloknak?

Legyenek továbbra is lelkesek, de ne feledjék el, hogy ők nem lennének a szülők, nagyszülők nélkül, s akikre ezért is szép gondolatokkal kell visszaemlékezni.

• Mire büszke Sanyi bácsi?

Büszke vagyok a családomra: gyermekeimre, unokáimra, a két dédunokámra. Örülök nekik, és hálát adok értük. Azok az alkalmak, amikor velük találkozhatok, betöltik a lelkemet. Nekem már egyéb nincs, ők jelentik a boldogságot számomra. Vasárnaponként, amikor kijövünk a templomból, bemegyek Zita unokámhoz, és ott a két dédunokám kacagása és vidámsága teljesen betölt.

• Kívánok erőt, egészséget és még sok szép pillanatot kedves családjá körében. Isten áldja meg!

Hogyan írjuk helyesen?

Szentlélek vagy szentlélek?

Ha az unitárius egyház úgy hinné és vallaná, hogy az Isten személye és/vagy lényege osztható, azaz hinne a háromságos istenfelfogásban, akkor a kérdés fel sem merülhetne, egyértelműen nagybetűs volna a címben jelzett szó helyesírása. Az ok pedig nagyon egyszerű, és a legkevésbé sem kegyességi: a keresztény vallások zöme személyként tételezi/hiszi a szentlelket, és mint olyant, tulajdonnévvel ruházza fel – a tulajdonnevet mindig nagy kezdőbetűvel írjuk. A helyesírásunk egyik problémája a közszóból képzett tulajdonnevek írása (ide tartozik az isten/Isten is például), ez sokszor okoz gondot a szövegfaragóknak.

Az, hogy az unitárius káté 87–93. pontjaiban végig kisbetűs a szentlélek (csak a háromságos valóságokra értve használja a nagy kezdőbetűt), nem véletlen, nem elírás, és a legkevésbé sem azt fejezi ki, hogy aki megfogalmazta, az nem tisztelte volna kellőképpen Isten lelkét. A káté tehát ezzel az írásmóddal nem pusztán egy, a helyesírásnak egy igen sajátos kivételét szentesíti, hanem egyszerűen az írásmódban tükrözi az unitárius vallás igen jellegzetes tanítását, filozófiáját, teológiáját, hogy tudniillik egy az Isten.

A magyar nyelvű Bibliában csak azért találhatjuk meg nagybetűvel írva, mivel a fordításokat általában Szentháromság-hívők készítették, és a kiadványok helyesírása tükrözi az ők, illetve a mai kiadók hitbéli

meggyőződését. Sokszor fordul elő, hogy a tisztelt szerzők nekünk szegeznek a kérdést, miért is lett kisbetűs az általuk komoly és lelkeségi megfontolásból nagy kezdőbetűvel írt szentlélek/lélek. Nos, már szoltunk arról a korábbi lapszámban, hogy a legritkább esetben írunk valamit nagybetűvel, azonban itt és most azt is hozzátehetjük: amikor azt írjuk, Szentlélek, nem az Isten iránti odaadásunkat fogjuk kifejezni, hanem egy személynevet írunk le, amellyel írásunkban tökéletesen ellentmondunk a kátében foglaltaknak. Vagyis csak akkor írjuk nagybetűsen a Szentlélek (és ennek mintájára a Szentháromság) szót, ha egy másik vallás teológiájáról, hitfelfogásáról írunk, máskor viszont tekintsünk el ettől.

DÉNES GABRIELLA

Letörölni a port egy százéves kincsről – IX–X.

LÁSZLÓ BERNADETT

Pálffi Márton (1873–1936) – 2. rész

Boros György szerint jelentős újításként könyvelhető el, hogy az új énekeskönyv magába foglalta a Halotti énekeket, amelyek korábban (1660 és 1856 között, összesen hét kiadásban) önállóan jelentek meg. Pálffi az énekeket tizenhárom nagyobb fejezetre osztotta, az alábbiak szerint: Kezdőénekek, Közénekek, Vasárnapi énekek, Hétköznapi énekek, Töredelmes esedezések, Ünnepi énekek, Úrvacsorai énekek, Zsoltárok, Alkalmi énekek, Vigasztaló énekek, Záróénekek, Temetési énekek, Új énekek. Emellett az ő érdeme az is, hogy több évszázados mellőzés után visszahozta a felekezeti köztudatba két kimagasló jelentőségű unitárius zsoltárköltő, a 16. századi Bogáti Fazakas Miklós és a 17. századi Thordai János életművét.

Pálffi Márton az énekeskönyv előszavában így nyilatkozik: „A régiség nemes patináját kegyeletben tartottuk. A régi kedvelt énekek lehetőleg változatlanul maradtak [...], s a sok új dallamra egészen új éneket hoztunk, kívánatra jelezve, ahol meg tudtuk állapítani a szerzőt is. A Szenci-féle zsoltároknál jó részben a testvéregyházak átírását vettük át, de valamivel konzervatívabban, az első versszakon, mivel ez már szálloígeszerűen bevésődött a köztudatba, lehetőleg semmit sem változtattunk. [...] kezdő és záró, ünnepi és alkalmi énekeink nem voltak kellő számban, az új dallamokra sem igen lehetett régi éneket találni, újat kellett írni. De meg aztán változatosabbá, melegebbé, vonzóbbá is akartuk tenni éneklésünket és istentiszteletünket, a megkövesült formába és keretekbe egy kis életet és éltető lelket vinni. Zenei kiskorúságunk és nemtörődömségünk úgyis elég rossz hírbe keverte egyházi éneklésünket. Tennünk kell valamit s legalább keresnünk a jobbat, különben elsorvadunk.”

Boros György és Pálffi Márton az énekeskönyv megjelenése után megjegyzi, hogy mivel annyira könnyűek a dallamok, be is lehetne mutatni őket „egy-egy jóhangú leány, vagy legény közreműködésében”, és terveik közt szerepelt az is, hogy néhány éneket írjanak a vallásos összejövetelekre és a Dávid Ferenc Egylet ünnepélyeire, azonban anyagi okok miatt ez nem valósulhatott meg.

Pálffi Márton és társainak ezen munkássága egyedülálló és nélkülözhetetlen. Pálffi az énekeskönyv előszavában még a soron következőket jegyzi meg: „Ahol az ének is elnémul az ajkakon, ott a halál kopogtat, ott a harang is el fog némulni... Jaj nekünk, a fényes múlt örököseinek, ezerszer jaj, ha idejében föl nem ébredünk, ha újra meg nem találjuk az elvesztett templomot; ha nem őrizzük szerető gonddal az összetartó és

éltető szent oltártűzet, apáink büszke örökségét, az unitárius múltat és öntudatot.”

Én úgy gondolom, hogy a fenti sorokban olvasható jövődő még nem érkezett el, hiszen örömmel nyugtázhajuk, hogy a lassan százéves énekeskönyvről hangfelvétel készült, amely nagy segítség kántorainknak, de legfőképpen azoknak a gyülekezeteknek, ahol sajnos nincs kántor. Azt is örömmel nyugtázhajuk, hogy az ifjúsági énekeink is vannak. Tehát még mind a mai napig születnek Pálffi Mártonok, akik szívükön viselik az egyházzenét.

Összegzés

Jelen rovattal az volt a célom, hogy felidézzük az Unitárius Irodalmi Társaság centenáriuma alkalmából a társaságnak mindazt a munkáját, amit a két világháború között kifejtett. Igyekeztem rávilágítani arra, hogy az újjászülető erdélyi magyar irodalomban mennyire jelentős munkát fejtettek ki. Célom volt, a társaság fő célkitűzéseit, tevékenységeit bemutatni, ismertetni, valamint láttatni azt, hogy az erdélyi magyar kultúra milyen széles palettáján munkálkodtak.

A leendő tagok sokoldalú tevékenysége már jóval a társaság megalakulása előtt is látványos volt, íróink helyet kaptak más társaságokban, publikáltak különböző folyóiratokban, vagy éppen szerkesztői feladatokkal láttak el.

Az a munka, amelyet a társaság tagjai harminc éven át kifejtettek, igencsak gazdagította mind az unitárius közösség, mind az erdélyi magyarság szellemi életét és kultúráját. Az UIT a korabeli kilátástalannak tűnő helyzetben nem csak a szellemi élet gyarapodását segítette elő, nem csupán a hívek közművelődéséért tett, hanem gyógyír is volt az emberek sebzett lelkére azáltal, hogy megszólaltatta megannyi munkában az erdélyi sorsot, a nehézségeket, a küzdelmet, mindazt, amivel az akkori erdélyi ember szembe-sült, küszködött.

Az UIT tevékenysége ma is példaértékű, nagy szüksége lenne egyházunknak egy ilyen társaságra, egy ilyen egyesületre, amely hasonló munkát végezne. Igaz, hogy a *Keresztény Magvető* és az *Unitárius Köz-löny* oldalain tollforgatóink ma is publikálnak. Igaz, hogy az ODFIE munkájával igyekszik összefogni az erdélyi fiatalokat, mégis hiánycikknek érzem a híveinkkel, főleg a kisebb gyülekezeteinkkel való „testközelséget”. Az UIT vándorgyűlései során megteremtette a gyülekezetközelséget. A ma embere tán nem is tudja, mennyire fontos lenne a közösség erejéből táplálkoz-

ni, a közösséget erősíteni egyénként. Ma, különösen a mostani járvány sújtotta időkben erősíteni kellene gyülekezeteinkben az összetartozás élményét, a terhek közös hordozásából fakadó erőt, a közelség megélését a járványügyi korlátozások ellenére.

A rovatban összegyűjtött sok-sok információ talán nem is tükrözi kellően azt a fáradhatatlan, kemény és

kitartó munkát, amelyet az UIT tagjai végeztek azért, hogy egyházi irodalmunk gyarapodjon, hogy egyházközségeinkben a magyar nyelv, a magyar szó mindmáig megmaradjon, de bízom benne, hogy hogy e rovat révén sikerült mégis egy kissé letörölni a port arról a százéves kincsről, amelyet örökségül kaptunk, és amelyre a mai napig támaszkodhatunk.

Kalapba zártan – avagy a külső körülmények kényszerítő ereje

LAKATOS CSILLA

• A világgal kapcsolatos alaphiedelmek magukba foglalják az embernek arra vonatkozó elképzeléseit, hogy mennyire tekinti „jóindulatúnak” a világot. Általános az a hiedelem, hogy a világ „jó hely”, az emberek jóindulatúak és az események kedvezőek, gyakoribb a történések jó kimenetele és a szerencse, mint a negatív események és a balszerencse. A hiedelmek másik aspektusa az igazságossággal, tisztességgel kapcsolatos várakozásokat képviseli. Az igazság fogalmát a nyugati kultúrában gyakran hívják segítségül akkor, amikor a pozitív és negatív események miéért kutatják. Az embernek szüksége van arra, hogy higgyen egy igazságos, tisztességes világban, amelyben mindenki azt kapja, amit érdemel, és megérdemli azt, amit kap. Ez az igazságosságra vetett hit befolyásolja a világ megjósolhatóságának, érthetőségének és kontrollálhatóságának mértékére vonatkozó hiedelmeket is.

Az ember önmagával kapcsolatos hiedelmei körében két hiedelemcsoport különösen fontos jelentőségű. Az egyik az önérték, amely az ember alapvető jóságával és moralitásával, valamint tettei hatékonyságának értékelésével függ össze. Az emberek általában önmagukat jónak, kompetensnek, morálisan értékesnek és szeretetre méltónak élik meg. A hiedelmek másik csoportja a kontrollal kapcsolatosak, és arra vonatkoznak, hogy a személy milyen mértékben hiszi, hogy kontrollálni tudja a sorsát és a jelentős események kimenetelét. Gyakran úgy hisszük, hogy közvetlenül képesek vagyunk kézben tartani világunkat, vagy minimalizálni tudjuk a kedvezőtlen események előfordulásának esélyét.

Életünk rendjén számos olyan életeseményt kell átélünk, amelyek a világról és önmagunkról alkotott, korábban stabilnak gondolt hiedelmeinket átmenetileg megkérdőjelezzik, kibillentik egyensúlyunkat, alkalmazkodást igényelnek. A kibillenés annál erősebb lesz, minél több ilyen életesemény történik egyidejűleg vagy rövid időn belül. Illetve minél tovább tart az

események sora, annál nagyobb a veszélye annak, hogy a megterhelés olyan szintet ér el, amely a nagymértékű alkalmazkodás miatt kimeríti a szervezet erőforrásait. A stresszel való megküzdés jelensége már a múlt század második felében a tudományos vizsgálatok tárgyát képezte, de a világban jelenleg tomboló járvány a témát egészen közel hozta, a hétköznapiak rendjén az érdeklődés középpontjába helyezte.

A stressz korai, élettani kutatását három neves személy – Bernard, Cannon és Selye – munkássága fémjelzi. Az ő eredményeiket továbbgondolva Lazarus és Folkman olyan megközelítésben írták le a stresszfolyamatokat, amely a jelenben a magunk és környezetünkben tapasztalt emberi viszonyulások megértését is segíthetik. A száraznak ható tudományos modelt Lázár Ervin *A kalapba zárt lány* meséje kelti életre, amelyben az író a maga zsenialitásával túpontosan mutatja be a nem várt, fenyegető stresszhelyzetekkel való megküzdés szakaszait, optimális forgatókönyvét.

A tranzakcionális megközelítés szerint egy helyzet akkor válik stresszhelyzetté, ha a személy úgy értékeli, hogy a helyzet által felállított követelmények meghaladják az észlelt erőforrásokat és egyben fenyegetik a személy jóllétét. Így a stresszfolyamat összetevői a külső vagy belső környezet, az értékelési folyamatok és a külső vagy belső erőforrások. A stresszfolyamatban két szakasz azonosítható: az elsődleges és másodlagos értékelési folyamat.

Hetyke lány volt. Nem túrt a fején se kendőt, se sapkát, se kalapot. Dühöngöhetett a szél, eső, hó szakadhattott, nem és nem. Aztán egy szép napon kilépett az utcára a kertkapun, és mit lát? Bizony, egy kalapot. Ott lebeggett a kalap a kerítést szegélyező bokrok mellett, éppen a feje magasságában. Jó formájú, fekete kalapocska volt.

– Jó napot – mondta a kalap.

– Mit akarsz? – kérdezte gyanakodva a lány.

– *Én vagyok a te kalapod – mondta a kalap.*

– *Nekem ugyan nem – tiltakozott a lány. – Tudhatod, hogy soha semmiféle fejjedőt nem hordok. Szabad lány vagyok. Így akarok járni mindig. Hajadonfőtt.*

– *Márpedig akkor is én vagyok a kalapod – mondta ellentmondást nem tűrően a kalap, és sutty, se szó, se beszéd, mint egy ragadozó madár, rászállt a lány fejére.*

Az elsődleges folyamatok során a helyzet személyes jelentőségét értékeljük, illetve azt mérjük fel, hogy az mennyire van összhangban személyes céljainkkal, azaz gátol, vagy éppen segít-e vágyaink elérésében. Ez az értékelési folyamat meghatározza a szükséges bevonódás mértékét, és kiemeli a lehetséges veszélyeket vagy éppen a felmerülő előnyöket. Ebben a folyamatban dől el egy helyzetről, hogy azt fenyegetőnek, ártalmasnak vagy feladatnak értelmezzük. Az értékelési folyamatok az értékelés torzításával csökkenthetik a fenyegetés súlyosságát: a helyzet veszélyességének bagatellizálása, annak tagadása a fenyegetettség érzésének csökkentését szolgálják. A helyzet viszont ettől a viszonyulástól nem változik, a fenyegetettség nem enyhül, épp ellenkezőleg, súlyosbodik.

A lány se volt rest, rángatta, tépte, huzigálta. Na de rángathatta, téphette, huzigálhatta, a kalap oda se neki. Azazhogy mit oda se neki, éppen hogy, mintha növekedne a súlya, egyre nehezebb lett.

– *Te átkozott vaskalap! – nyögte a lány.*

– *Nem én vagyok vaskalap, te vagy makacs számár – felelte a kalap, és most már nemcsak a súlya nőtt, hanem a mérete is.*

– *Hagyd abba! Nem látok ki alólad! – kiabált a lány.*

Persze, hogy nem látott ki, hiszen a növekvő kalap karimája már a vállát nyomta. A lány térde meg-meg rogyott, minden erejét összeszedte, megpróbálta lelökni magáról az átkozottat. De feszíthette az izmait, amennyire csak bírta, a kalap meg se rezzent. Akkor kibújok alólad, gondolta a lány, hirtelen lebukott, s megpróbált kiugrani a kalap alól. De ahogy lebukott, a kalap szegélye elérte a földet, mély csend lett és mély sötétség, a lány ott görnyedt, bezárva a kalap alá.

A másodlagos értékelési folyamatok során továbblépünk, és alaposabb elemzésnek vetjük alá a helyzetet aszerint, hogy kinek – magunknak vagy másoknak – tulajdonítható a helyzet, milyen lehetőségeink vannak a nemkívánatos helyzet javítására, és melyek a jövőbeni kilátások. Az ilyen értékelési folyamatok alapján dől el, hogy milyen érzelmet tapasztalunk, és hogyan cselekszünk a helyzetben.

– *Jaj, engedj ki, nem látok – mondta a lány.*

– *Nem baj, majd tapogatódzol – válaszolta a kalap.*

– *Nem bírok ilyen görnyedt testtartásban kucorogni, elgémberedik minden tagom – panaszkodott a lány.*

– *Hát állj föl – mondta a kalap.*

Óvatosan fölállt, attól félt, a fejét beüti a kalap tetejébe, de nem, volt elegendő tér. Fölnyúlt a feje fölé, hogy ott-e a kalap teteje, de nem ütközött a keze semmibe. Balra nyúlt, jobbra nyúlt, hogy kitapogassa a kalap oldalát, de ott sem talált semmit. Állt a meghatározatlan térben, koromfeketességben. Félelem és harag fogta el.

– *Itt akarsz engem örökös rabságban tartani?*

De válasz nem érkezett, a lány elszántan ugrálni és csapkodni kezdett a sötétségben, hátha lyukat tud ütni a kalap oldalán, és kijut a szabad fényességbe. De csak a levegőt csapkodta, s a dühöd ugrálás közben megbotlott egy kőben és elesett. Egy darabig magába roskadtan feküdt a földön, aztán sírva fakadt.

– *Akkor hát ez a sorsom, itt kell meghalnom egy gonosz kalap alatt.*

Ebben a folyamatban alakul ki az érzelmek változatossága. Például a düh esetében a helyzetet úgy értékeljük, hogy a személy számára fontos, de a személy céljaival nem kongruens, kialakulásáért más tehető felelőssé.

A másodlagos értékelésfolyamat egyik hangsúlyos eleme a helyzet felett észlelt kontroll. A kontroll érzése pozitív lélektani alkalmazkodással járhat, de csak akkor, ha ez az érzet valóságalapú.

Fölkelt.

– *Szomjas vagyok – mondta. – Hallod, te kalap, szomjan halok!*

Jobbról mintha halk csobbanást hallott volna. Tapogatódzott. Tenyere egy hűvös kő sima felületére tévedt. „Talán éppen ebben botlottam el” – gondolta, s a keze átsiklott egy másik kőre, éppen olyan sima volt és hűvös, mint az előbbi. A két kő között kisujjnyi rés, a résből üde párák áramlottak. Lehet, hogy víz? A lány fölkelt, minden erejét összeszedte, és megpróbálta elmozdítani az egyik követ.

Nagyon nehéz volt, de moccan. S a moccanással együtt halvány derengés váltotta föl a bakacsinfekete sötétséget. A lány meglátta, azaz inkább csak sejtítette a kezét, a két követ, s igen, a két kő alatt ott a víz. Hogy hozzáférhessen, el kellett mozdítania a másik követ is. Reménykedve nekifeszült, elmozdította azt is. Előbukkant egy kis kristálytavacska, egy forrás. A lány ivott a vízből, s mire fölemelte a fejét, már majdnem teljesen világos volt a különös, szivárványszínű búra alatt. „Ez lenne a kalap?” – kérdezte magától.

Az értékelés mellett a folyamat másik fontos összetevője a megküzdési viselkedés. Ennek során a személy törekedhet a probléma megoldására a helyzet megváltoztatásával vagy további információ kezelésével, használhat olyan stratégiákat, amelyek az érzelmeinek és gondolatainak megváltoztatásával – negatív módon: panaszkodás, tagadás, elkerülés, szer-

használat, vagy pozitív módon: ima, másokról való gondoskodás, velük való kapcsolat, alkotás – az érzelmeit szabályozzák.

Már elég jól látott az opálos félhomályban. Egy gazos kertben állt, a gazok közt kövek, fák, s ni csak, mintha virágok is virítának a gizgazok között. „Nagy itt a rendetlenség” – gondolta, és nekilátott, görnyedezett, cipekedett, egy kupacha hordta a köveket. Mire végzett a kőhordással, már nyoma sem volt a félhomálynak, szép reggeli fényességben fürdött a kert, most már színről-színre látta, milyen gyönyörűséges virágok virítanak a gazok között. Látta a fák leveleinek smaragd színét s a fákon a cirmos, pöttyös, aranyló meg ezerszínű, sosem látott gyümölcsöket. Fogta magát, kihúzgálta a gazokat. Jó sokáig tartott, sajgott a dereka, égett a tenyere, mire végzett, de nem törődött idővel, fáradsággal, tette a dolgát. Mire az utolsó gatz is kihúzta, égi fényességben ragyogott a kertje.

A személy a helyzetre vonatkozó értékelési folyamatait is módosíthatja a célok megváltoztatásával, a helyzet átkeretezésével, vagy éppen a helyzet új, kedvező jelentésének megtalálásával. A megküzdés végül visszahathat a helyzetre és az értékelési folyamatokra egyaránt.

Harmincéves a désfalvi és a belmonti gyülekezet testvérkapcsolata

Az ős selymes illata körbeöleli az egész falut. Vasárnap van. E vasárnapi csendességben fél tizenegy órakor pedig megszólal templomunk harangja, hívogat bennünket Istennek tiszteletére. Hívogat, hogy lelkünk megteljen magasztos érzésekkel, hogy újra befogadjuk az isteni üzenetet és újra átérezzük a közösség erejét.

Ezen a vasárnapon a legtöbb désfalvi unitárius ünnepelőbe öltöztetve szívét és lelkét elindul kicsiny templomába ünnepet szentelni. Elindul, hogy emlékezzen és ünnepeljen. Ezen a napon nem csak Désfalván, de az óceánon túl fekvő Belmontban is a két gyülekezet közötti testvérkapcsolat harmincéves évfordulóját ünnepelik.

Október 4-én így indult a reggel. Gyülekezetünk tagjai örömmel lépték át a templomudvar kapuját. Szívük boldogsággal volt tele, hogy eljött a pillanat, amikor ünnepet szentelhetnek és emlékezhetnek. Örültek, hogy a július elejére tervezett ünnepség egy kis eltolódással, de megvalósulhat.

Templomunk ugyan nem lehetett tele, mert a járványügyi szabályokat betartva a két méter távolság sok helyet elvett, de ennek ellenére szép számban részt

– Akkor most nekem örökké itt kell élnem? – kérdezte tétován.

– Dehogyan kell. Most már igazán szabad lány vagy – mondta a kalap.

És lassan fölemelkedett. A kert összezsugorodott, és összezsugorodott a kalap is.

Ott állt a lány a kertkapu előtt, a kerítést szegélyező bokrok mellett a feje magasságában egy jó formájú kis fekete kalap libegett.

– Most elhagysz? – kérdezte a lány.

– Mondtam, hogy a te kalapod vagyok – válaszolta a kalap.

A lány kinyújtotta a kezét, megfogta a kalapot és a fejébe húzta. Jó erősen, nehogy elfújja a szél. Elindult a villamosmegálló felé. Amerre járt, megfényesedett az utca. Talán a kert miatt.

Kétségtelen, hogy az egyéni kalapon túl ez az esztendő egy nagy közös kalapot hozott számunkra. Ha szükségét nem is, de kényszerét biztosan érezzük annak, hogy belső dolgainkat számba vegyük, rendezzük, megtisztítsuk. Az advent erre kiváló lehetőséget kínál. Ki tudja, mire ezt a munkát elvégezzük, talán a mi utcánk is megfényesedik, s a félelem enyhülésével feltűnik belső szabadságunk.

vettünk testvérkapcsolatunk harmincéves évfordulóján. Megünnepeltük, hogy gyülekezetünk már három évtizede testvérkapcsolatot ápol az Amerikai Egyesült Államokban levő belmonti gyülekezettel. Emlékeket elevenítettünk fel, amelyek még szebbé varázsozták ünnepszűnket. A kölcsönös látogatások, az egymással eltöltött közös percek, események felelevenítése sokaknak örömkönnyekeket csalt a szemébe.

Köszöntéseket hallhattunk belmonti testvéreinktől, amelyeket előzőleg elküldtek, valamint gyülekezetünk egy tagja egy gyönyörű verset is elszavalt magyarul és angol nyelven. Az ünnepség megkoronázásaként pedig egy emléktáblát is lelepleztünk, amelyet hűséges keblitanácsosaink, Molnár-Kis Sándor és id. Kis János faragtak. Az emléktábla több hónapon keresztül készült, hogy méltó helyét elfoglalja templomunk falán.

Öröm volt mindannyiunk számára, hogy születésnapot ünnepelhettünk, mégpedig a harmincadikat. E harminc év pedig teljes mértékben megmutatta, megmutatja, hogy e testvérkapcsolat valóban az őszinte testvérszeretetről, az egymás támogatásáról, az egymáshoz való ragaszkodásról, az egymás értékeinek a tiszteléséről szól, szól. Adja a gondviselő Isten, hogy még hosszú évtizedeket át ilyen jól működjön a két gyülekezet testvérkapcsolata, hogy még sok születésnapot megérhessünk, megélhessünk.

SZOMBATFALVI CSONGOR

SZERETETSZOLGÁLAT

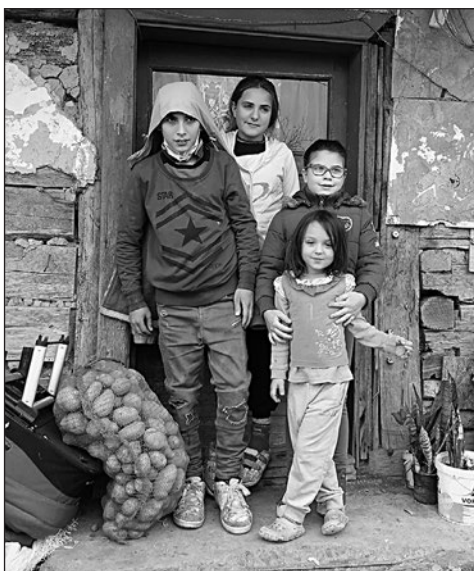
Közös pont: a jó cselekvése

• *Vannak évek, amelyekben nehezebb próbatételekkel néz szembe az ember. 2020-ra úgy fogunk visszaemlékezni, mint egy nehezebb próbatétel kezdeti évére. A szociális téren tevékenykedőknek általában nem könnyű kihívásokkal kell szembenézniük munkájuk során. Ebben az esztendőben ez továbbfokozódott a járványhelyzet kialakulásával. Képletesen szólva: „hátrakötött kézzel emeld fel az elesettét” helyzetben kellett a munkánkat végeznünk. E mindenki számára új élethelyzetben volt erő, volt lélek, józanság, higgadtság, mértékletesség, alázat számtalan emberben, akik közvetlenül vagy közvetetten bekapcsolódtak segélyszervezeti munkánkba. Bár kisebb határfokon, de égett a láng, és egy percig sem szűnt meg világítani, meleget árasztani, utat mutatni a rászorulóknak. Az év végéhez közeledve nem mehetünk át az új esztendőbe anélkül, hogy köszönetet mondjunk e helyen is minden egyes önkéntesnek, támogatónak, munkatársnak, akik ebben az új kihívásokkal megtűzdelte világban is mellettünk álltak. Bizonyosságot tettek ezáltal emberségről, együttérzésről, szolidaritásról, segítségnyújtásról. Ehhez hasonló tapasztalatok megélése megpróbáló időkből elképesztően sokat jelent. És adjunk hálát a gondviselő Istennek, hogy megőrzött egymásnak és egymásért bennünket!*

Az alábbiakban következzen egy szép példája annak, amit megköszöntünk az előző mondatokban. Lássuk e példa által is mindnyáján, hogy érdemes a szeretetszolgálati munkát végezni, mert van kikkel és van kiknek.

A GONDVISELÉS SEGÉLYSZERVEZET KÖZPONTI MUNKATÁRSAI

Szentivánlaborfalván van egy lelkes, örökmozgó fiatal csapat, a SZI@, azaz Szentivánlaborfalva Ifjúsága, jórészt egykori egyletes, IKÉ-s fiúk és lányok közössége, akik falunapot, gyermeknapot szerveznek, temetőt takarítanak, kalákáznak, színdarabot tanulnak és adnak elő, néptáncot tanulnak, időseket segítenek, tartós élelmiszereket gyűjtenek a rászorulóknak részére, közösségünk egyházi és világi rendezvényeinek aktív résztvevői, segítői, és még sorolhatnám. Nem dicsőíteni akarom ezeket a fiatalokat, mert mi is tudjuk, hogy Istené a dicsőség, a miénk a munka, a szolgálat, és a munka gyümölcse, a szolgálat áldása, öröme. A hála érzése az, ami szóra készíttet, hogy ilyen lelkiséggel áldotta meg őket a jó Isten.

Egymás terhet, gondját, szükségét megérző, abból részt vállaló szívvel, lélekkel, mindig készen állni a jó cselekvésére – csak így érdemes.

Legutóbb a Gondviselés Segélyszervezet megkeresésére a csapat saját családjaik terményeiből tizenkét erdővidéki és egy Homoród menti családnak gyűjtött jelentős mennyiségű krumplit és hagymát, így köszönve meg Istennek a bő termést, cselekvő hálaadással, mások szükségének, terheinek a felvállalásával.

Amikor felnőttként saját korlátjaink közt vergődünk, gyakran esünk abba a hibába, hogy előítélettel és a szigor minden eszközét megragadva, szapuljuk az ifjúságot, aztán csodálkozunk azon, hogy egyre mélyebb a szakadék, egyre nagyobb a távolság, egyre kevesebb a közös téma, az együtt töltött idő, alkalom – útjaink párhuzamosak, céljaink más irányba mutatnak, pedig a jót szeretnénk, átadni értékeket, nevelni, formálni. A világ változik – a körülmények, az igények, az impulzusok –, csak az ember marad mindig ugyanaz: szeretetre, megértésre, elfogadásra vágyó, gondokkal, nehézségekkel küszködő, kételkedő, hinni akaró, örvendező, boldogságot kereső, terheket cipelő, akár idős, akár fiatal, s ha ebből indulunk ki, akkor máris megvan a kapcsolódási pont.

Ebből induljunk ki! Hogy ezek a fiatalok se olyanok, mint mi egykor, az természetes. Hogy mások az elképzelések, az álmok, a vágyak, a tervek, az igények, mint „bezzeg a mi időnkben”? Ez velünk is így volt. De a jót sokféle irányból meg lehet közelíteni, s attól, hogy ők már másként gondolják, másként élik meg, más eszközöket használnak, más nyelvezettel kommunikálnak, hiszem azt, hogy a szándék őszinte, tiszta és értékteremtő. Aki ezt nem érti meg, az öklöt ráz az ifjúság felé, aki pedig megértő szándékkal viszonyul hozzájuk, megfogja a kezüket, és megpróbál szeretettel nevelni, formálni, utat mutatni, együtt örülni, s ha kell, terheket föl vállalni, segíteni úgy, ahogyan ők erről számtalan alkalommal bizonyosságot tettek és tesznek a közösségünk életében.

A jó Isten segítse őket a jóra a közösség szolgálatában, tartsa meg hitben, szeretetben, tenni akarásukban! Nekünk pedig adjon kellő bölcsességet a megértésben, a nevelésben, a simogatásban és a szigorban egyaránt.

BUZOGÁNY-CSOMA ISTVÁN

Fél évszázados karácsony

ÜTŐ JUDIT

• „Karácsony, karácsony, gyönyörű karácsony, érkezésed mindig szívrepesve várjuk” – szavaltam ezt a verset a Nemes Dénes tiszteletes úr idejében, akkor, amikor a válásgyakorlás a mi nemzedékünk számára tiltva volt, és ezt – különböző módon – sokan meg is szenvedték. Szavaltam abban az időben, amikor a nagy tiltások ellenére rendszeresen jártunk templomba és vallásórára, még akkor is, ha oktatóink tiltották, és nyíltan és komolyan meg is fenyegettek minket. Szavaltam, és szavaltak sokan mások is még velem együtt a templomban akkor, amikor az ablakból lesett a tanító, és nem a templompadból énekelte velünk együtt a *Mennyből az angyalt*. De a szülőknek köszönhetően a tiltás értelmét veszítette, és mi boldogan, kacagva siettünk a csikorgó fehér hóban a karácsonyi próbákra is.

A karácsony minden idők legszebb és legszentebb ünnepe volt abban az időben is, mert vágytunk és vártunk a csodára, és hittünk is benne, hogy valami csoda fog történni azon az estén velünk. Abban az időben nem voltunk elhalmozva ennyi szemfényvesztő, csillogó ajándékkal, de az öröm, a hit, a reménység mégis nagy volt, nemcsak a gyermekekben, hanem a szülőkben és nagyszülőkben is, akikkel együtt imádkoztunk a templomban, majd együtt töltöttük a szentestét és fogyasztottuk el az ünnepi töltött káposztát.

1918 karácsonya – Fortepan

Amíg a családdal közösen nem énekeltük el a *Mennyből az angyal* kezdetű karácsonyi dalt, addig nem volt szabad az ajándékokhoz nyúlni. Jólesik most nosztalgiázni és felidézni a tovatűnt karácsonyokat. Varázslatos fehérség, ropogó, csillogó, zúzmarás, térdig érő fehér hó borította út vezetett a templomtól hazáig. Gyönyörű csengettyű hangjára érkezünk haza a templomból, és léptük át az otthon küszöbét, ahol élénk tárlt a várva várt pompás karácsonyfa. Csoda történt akkor a karácsonyfa tövében. Csoda történt még a legszegényebb családokban is. Ünnepe volt a

karácsony, a legnagyobb ünnep, egyszerre varázslat, békesség, kitapintható öröm, meghittség és hálaadás. A karácsonyi érzés, a szeretet egyszerre járt át minket, gyermeket és felnőttet. Átjárta az egész világot és a pillanatnyi szeretet tökéletessé simított mindent. Karácsony volt, béke, csönd és ünnep.

Hiszem, és egyszerre kívánom, hogy amit őseink ránk hagytak, és amit megéltünk, mi is tovább tudjuk adni, hogy így legyen karácsony, így legyen szenteste idén és száz esztendő múltán is, Ady Endre soraival: „A templomba / Hosszu sorba / Indulnak el ifjak, vének, / Az én kedves kis falumban / Hálát adnak / A magasság Istenének. [...] Ha ez a szép rege / Igaz hitté válna, / Óh, de nagy boldogság / Szállna a világra.”

A *Nők Világa* kiadványunk 2021-ben is négy alkalommal jelenik meg: húsvétra, nyáron és ősszel, valamint karácsonyra. Az előfizetési díj egy évre postaköltséggel együtt 15 RON. Szabadárusításban, postaköltség nélkül egy példány ára 2,5 RON.

Előfizetni a kör elnökök vagy az egyházközségek közvetítésével lehet, illetve személyesen Asztalos Klára UNOSZ-titkárnál.

Az előfizetési díjat a következő bankszámlára kérjük utalni:

ASOCIATIA FEMEILOR UNITARIENE DIN ROMANIA
CUI/CF: 9343746

Cod IBAN: RO47 BTRL 0130 1205 9214 39XX

Banca Transilvania Cluj

Határidő: 2021. március 1. Telefon: 0740 685 087

Villámposta: klariasz44@gmail.com

Kihívás az adventi közös utakon

MAGYARI ZITA EMESE

• A város zaja egyre halkabb. Az utcalámpák tompa fénye beszűrődik az ablakomon. Itt ülök a magát hoz-
zám hosszú ideje befészkelte csendben, és az első gyertyát készülő meggyújtani az adventi koszorún. „Idén ezt sem készíthettük együtt, úgy, ahogy megszoktuk” – gondolom. Ránézek, és a fellobbanó gyertyalángokban arcokat látok. „Indulni kell megint...” – mondom magamnak. A közös útjaink menetrendje szerint idén is együtt gyújtottuk volna meg az első gyertyát különböző templomok csendjében, a biztonságot nyújtó együttlét és jelenlét dallamában.

Most valahogy másképp szabad és másképp közös az út. Napok óta keresem emlékeim lapjai között hangulatát és érzését. Napok óta várom a pillanatot, amikor a két kisbusz útnak indul, vinni a hírt, hogy „jut az évnek egy ünnep még...” Az egyre erőteljesebben égő lángra pillantok, későre jár, egyletes arcokat látok. Az emlékek visznek magukkal, rájuk bízom magam. Eleget siránkoztunk már idén, eleget mondtuk, hogy nincs ez így jól, hogy a nyár nem nyár rendezvények nélkül, hogy hiányoznak a nagy, közös utazások, a mosolyok, a szívösszeérős, lelket simogató ölelések. Elégyszer mondtam már, hogy „rászedtél, Uram...” Most már nem perlekedek, nem szállok harcba vele. Emlékeimben utazok. Beülök a menetrend szerinti álmomosokon minden templomban egy-egy padba, hallgatom. Csend van. Egy dal jut eszembe, a dal, mert ugye, te sem felejtetted el, kedves barátom, hogy „van az a dal”? Dúdolom, és érzem, itt van, velem van, és feltételek nélküli szeretetével fon körül, szívébe rejt.

Furcsa időket élünk, ezekben a megváltozott mindennapokban talán te is sokszor érzed: indulni kellene megint, újra menetrend szerint... Aztán dühöngsz magadban, mert idén úgy nem lehet. Van egy jó hírem számodra, idén is indulnod kell az adventi közös utakon, csak egy kicsit másképp, de még így sem egyedül. Tapasztalom, nehéz most az elindulás, de gyere, tarts velem, mert ez most egy másfajta kihívás.

Ha még nem tetted, gyűjtsd meg az első gyertyát, és idézd fel azokat a pillanatok, amikor

úgy éreztél, nem éred utol az időt, majd pihentesd meg lelked úgy, ahogy tennéd a nagy rendezvények záró pillanataiban, azzal a bizonyossággal, hogy most is a legjobb helyen vagy.

Haladj tovább az úton, gyűjtsd meg a második gyertyát, és keresd fel azokat, akikkel idén nem találkozhattál, majd képzeletben öleld meg a barátot, aki rég hiányzott, azzal a bizonyossággal, hogy most is és ezután is ott lesz számodra úgy, ahogy a legutolsó találkozásnál fogadtátok egymásnak.

Egy újabb állomás következik, gyűjtsd meg a harmadik gyertyát, és mesélj magadnak történeteket a pillanatokról, amikor úgy éreztél, így teljes, így érdemes élni a mindennapokat, azzal a bizonyossággal, hogy az Isten végeérhetetlen nagyságának ölelésében van lehetőség ezt újra és újra megtapasztalni.

Ebben a biztos bizonytalanságban fáradtnak érezheted magad, talán azt gondolod, nem lesz ez az ünnep sem az igazi. Gyűjtsd meg a negyedik gyertyát, és hangold ünnepre a lelked, keresd meg legkedvesebb karácsonyi emlékedet, éld újra, majd az előtted álló ünnepbe vezető egy héten légy te valaki számára az ünnep, azzal a bizonyossággal, hogy istengyermeki mivoltod felelősséggel ruház fel.

Visz az adventi úton a lábad, ne állj meg, már csak néhány lépés, és megérkezel az ünnepbe. Benned a tűz, sok furcsa kép, benned egy gyermek szíve ég, hát haladj tovább. Lépj közelebb az ünnephez, mert így is

közös az adventi út. Majd érkezz meg, aztán indulj el újra, kövesd a csillagot, mert így tapasztalhatod meg, hogy lesz még út, ahová indulhatsz majd, együtt azokkal, akik az egyet égisze alatt örök szövetséget kötöttek veled, amely a valahová tartozásban jut kifejezésre.

A város egyre zajosabb. A reggeli napfény beszűrődik az ablakon. A gyertyákat meggyújtottuk, de te haladj tovább, hogy majd a betlehemi jászolhoz való megérkezésben megtapasztalt csodát egy életen át őrizd magadban és add tovább. Maradj az úton, mert most is, így is folyamatosan indulni kell, csak ezúttal más menetrend szerint. Ez a kihívás az idei adventi közös utakon.

	Belga autójel	Hintót előállító Szlovák folyó	Központi csillagunk	Keresztül	Hajófar	Ugrás a műkorcsolyában	Amper	Francia város lakója	Ütlegel	Argon vegyjele	Ez is volt Demeczký
Demeczký szülő-faluja										Méter	
										Futamodó	
	Ifjú						Lorca tragédiája				
	Itt tanult Demeczký						Kifigurázó írásmű				
Vízi jármű				Tapos						Űrmanó	
				Boszorkánytett						Olasz autójel	
Mátka			Mega		Hívjuk Brannak is				Szófaj		
			Karó		3A!				Rangjelző		
Sziborgium vegyjele		Női név				Becézett Mária				Lám	
Római 100		Timur ... kán volt				Kockázat				Izomkötő	
								Lant			
Hívogató								E	... King Cole, énekes		
Demeczký műve									Lyukas óra!		
	Puha fém		Nulla		Ciceró titkára					Magunk	
	Ezzel is foglalkozott Demeczký		Nagyon imád		Gépfegyver része					Gabona-fajta	
	SZ	Az udvaron				Emezek párja					
		Cserjeféle				Bőr vegyjele					
Ellenben		Filmforgató csoport				Észak			Tromf		
		Jöjj				Balkáni nép			Oszták autójel		
Mezőgazdasági épület						Sémi népre jellemző					
						Pára!					
Néhol jó jegy					Női hangnem						
Jód vegyjele					Ártalom						
				Kislányok játéka							
				Kiló							
Ehhez hasonló						Dátumrag					
Becézett női név						A tér közepe!					
	É			Német város, itt tanult Demeczký							

1920. december 15-én hunyt el gyergyószentmiklósi dr. Demeczký Mihály egyetemi tanár, királyi tanácsos. (Született: 1855. május 5.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház, Kolozsvár
Alapítási év: 1888. Új sorozat (1990-től)

Megbízott szerkesztőbizottság: dr. Andorkó Júlia Eszter szerkesztő, Bíró Sára Gyöngyvér médiareferens, Rácz Norbert Zsolt püspöki titkár, felelős szerkesztő. **Munkatársak:** Asztalos Klára (Nők Világa), Magyar Zita Emese (ifjúsági oldal), Czire Alpár (fotó), Forrai Tibor (keresztrejtvény), Szombatfalvi Etelka (gyermekoldal), Szabó László (Szeretetszolgálat)
Tördelés: Virág Péter. Olvasószerkesztő: Dénes Gabriella
Készült a kolozsvári Idea Nyomdában.

Postacím: 400105 Cluj, B-dul 21 Decembrie 1989 nr. 9.
tel./fax: (0)264 593 236/(0)264 595 927; kozlony@unitarius.org
A lapszám letölthető: kozlony.unitarius.org

Lapterjesztés és adminisztráció: **Gáspár Péter** és **Mezei Melinda**. A lapok kiszállításával kapcsolatos felvilágosítás: **Verbum Egyesület**, tel.: 0264 596 478

A kéziratok szerkesztőségbe érkezésének határideje: a tárgyhoz előtti hónap **15-e**. Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza. Közlésre szánt fényképeket kérésre visszaküldünk. A lapban közölt írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség nézeteit.

ISSN 1220-8418

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány.

Barangoló Isten országában

Kedves Gyerekek!

Karácsony kopogtat az ajtónkon... halljátok ti is, gyerekek? Ez az év annyi váratlan fordulatot hozott, annyi, eddig számunkra ismeretlen helyzetbe sodort, hogy az ünnep közeledtével emlékeztetnünk kell magunkat a csillagra, amely most is ott lesz életünk egén, és vezet bennünket. Én hiszem, veletek együtt, hogy idén is velünk lesznek a pásztorok, a három király, velük együtt vihetjük a drága kincseket a kisdud bölcsőjéhez. Mert történiék bárhogyan is az ünnep, a járványügyi előírások miatt távol szereteteinktől vagy velük együtt, de ebben az évben is megszületik Jézus a szívünkben, és a tanítása, szavai a jövő évben is vezérelni fognak minket.

Talán más lesz az idei karácsony, lassan már hozzá is szokta-

tok, hogy minden más. Elmaradtak a vallásórák, vagy csak online (bizonyára már jól ismeritek ezt a szót) tanulhattok egy-egy bibliai történetet.

Manapság lehet, eszünkbe jut, hogy milyen jó lenne, ha online jelentkezne Jézus, és tanítana minket, vagy akár a jó Isten szólna hozzánk a számítógépből – pedig ezekre az eszközökre semmi szükség. Az online jelentése az, hogy közvetlen kapcsolatba lépsz valakivel, nincs szükséged semmire. Vajon nekünk mi kell ahhoz, hogy kapcsolódjunk Jézus szavaihoz vagy akár gondviselő Atyánkhoz? Egy csendes pillanat, amikor senki nem zavar, és összekulcsolt kézzel szavakba önthetjük mindazt, amit érzünk. Kész a kapcsolat, meghallgatásra talál a szó, s ha nem is látjuk, átkarol szeretetével a jó Teremtő!

Legyen áldott ez az ünnep számotokra, kedves gyermekek! Álmotokat nagyot, csodaszép karácsonyt éljétek át, legyen szabad a lelketek, örüljétek együtt a családotok minden tagjával a kisdud születésének, aki a jászolban fekszik.

Kerestem pár megmosolyogtató találós kérdést nektek. Vajon mi a válasz?

Melyik csap olvad el a melegben?

(pascgél)

Melyik karó véd a hideg ellen?

(órakat)

Földre esem, de nem fáj, minden gyerek engem vár.

(ylehepóh)

Feladatok

1. Keressetek a konyhaszekrényben fahéjat, majd zöld fonalat, zöld vagy színes rongydarabokat, néhány gombot, így készül el a kis

karácsonyfa. Ragasszátok a fahéjrúdra a zöld rongydarabokat, hogy fenyőfát formázzon, majd ragasszátok rá a gomb- és fonaldíszeket!

2. Néhány, fiókban lapuló paradugóból rénszarvasokat is készíthettek.

Főpásztori levél 2020 karácsonyára

BÁLINT BENCZÉDI FERENC

„Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeség, és az emberekhez jóakarát.” (Lk 2,14)

Kedves ünnepre készülő testvéreim!

Az egyházi év időszámítása advent első vasárnapjával kezdődik. Az első gyertya pislákoló fénye jelképe annak, hogy a világ sötétségében mindig van remény az Isten örömeiben bízó ember számára. A keresztény naptár eszmei kiindulópontja szerint az adventi időszak a lélek és az elme sötétségének korát törli meg fényével. Ez a világosság kezdetben pislákoló gyertyafény, de a karácsonyi születés csodájában dicsőségesen terjed szét a világon, hirdetve Jézus tanításának életátformáló erejét. Az evangélium fény, ami nélkül a világ a bizonytalanság sötétségében céltalanul kering. De Istenünk örökkévaló szeretete mégis utat jelölt ki számunkra, ami értelmessé és célszerűvé teszi létünket. Ezt az utat pedig egy szerény körülmények között születő gyermek mutatja nekünk. A megváltó nem fényes palotában, nem gazdag főpapi otthonban, hanem pásztorok között, a pusztai istállóban látja meg a napvilágot. Ez a tény hirdeti mindenki számára, hogy ez az evangélium nem az ember által alkotott álvalóságban nyilvánul meg, hanem az Úrtól jövő szeretet és igazság egyszerűségében világlik. Az ember által alkotott rend külsőségekre – rangra, vagyona, címekre, képmutatásra – épül. Az isteni igazság ezzel szemben időtálló igazságra épül, amit szeretetnek nevezünk. E szeretet kiteljesedése képezi azt az Isten országát, amiről a karácsonykor születő Jézus tanít.

A mögöttünk álló esztendő igen gazdag volt a sötétségben. A koronavírus-járvány okozta bizonytalanság és félelem, a sok idő előtti halál, valamint a pandémiát kísérő válság mindnyájunkat elrettentett. Kénytelenek voltunk elhagyni templomaink biztonságát, s ehelyett az otthon csendjében ülni az ünnepet. Ősi kelyheink árván maradtak, mert nem volt gyülekezet, amely az ünnep felemelő perceiben kezébe vegye őket. A megszokott formák helyett az együttlét és a közös imádkozás alternatív útjait kellett megkeresni. Egyszerűen megtapasztaltuk a bizonytalanságot és a sötétséget. Bibliai párhuzammal olyanokká váltunk, mint azok a szegény és kiszolgáltatott emberek, akik Betlehem pusztájában sóhajtották el imád-

ságukat a csillagos ég alatt. Életünk egyik napról a másikra alakult, s minden este elrebegettük fohászkodást: tartsd meg, Atyánk, egészségünket és szeretteink életét.

Ez esztendő karácsonya is a járvány alaphangulatában zajlik. A bizonytalanság és a félelem nem távozott el tőlünk, s a betegség itt kering körülöttünk, mint farkas a nyáj körül. De ebben a világsötétségben enyhíti talán szorongásunkat az angyalok karácsonyi éneke, amely azt hirdeti, hogy minden nehézség és bizonytalanság ellenére a békességre törekvő ember élete kiegyensúlyozott, mert Isten gondviselése palástként takarja be vállát. Csak adjon nekünk az Úr bölcsességet ahhoz, hogy e járvány lejártaival ne fedlezzünk meg arról az erőt adó hitről, amely megtartott minket.

Kedves testvéreim! Ebben az ünnepváró sötétségben Szentimrei Jenő költő versével kívánok minden jót akaró embernek áldott ünnepet: „Alig vagy köztünk / csak minden évben egyszer újrászületsz, de tavasz / alig zsendül, mi újra és újra megfeszítünk. / Aztán megsiratunk, megünnepeljük feltámadásodat / és elveszítünk szemeink elől. / Elköltözől ismeretlen vidékre, hova szárnyaink / követni téged erőtlene. [...] Pedig megszületél, / láttam csillagodat. / Pedig naponta újrászületsz, / naponta látom csillagodat. / Naponta hallelujáz az angyali kar – süketeknek. / Naponta jönnek igazlító bölcsek s tudatlan pásztorok / akik legjobban tudják // Én uram, Jézusom, itt vagy Te mégis köztünk. / Magadhoz inted kisdéd gyermekeit, / Jairusoknak feltámasztod halott lányát, / gyógyítasz sántát, bélpoklost, ördögösöket, / s kenyeret, halat rendelsz azoknak, akik éheznek téged. / Ostorod csattog / én hallom, / én hallom kíméletlen suhogását / s tágul a templomok pítvara / megnyílnak a szentély nehéz kapui, és odafenn / az éterben ama láthatatlan orgonából / harsogva ömlő vox humana hallelujázik: / Dicsőség a magasságban Istennek, a földön / békesség és jóakarát az emberekhez. // De ők, mi lesz velük, akikkel nem vagy?” (Karácsonyi vers)

Az ünnepet és reménységet adó Istenünk adjon mindnyájunknak igazi, világosságot nyújtó karácsonyt!

Kolozsvár, 2020 adventje

Antonya Ilona segédlelkész (Székelyudvarhely), **Bálint Benczédi Ferenc** püspök (Kolozsvár), **Buzogány-Csoma István** lelkész (Szentivánlaborfalva–Kézdivásárhely), **Érsek-Csiki Zita** könyvelő (Kanada), **Furu Árpád** építészeti tanácsadó (Kolozsvár), **Kozma Albert** lelkész (Bölon), **Lakatos Csilla** lelkész (Miskolc), **László Bernadett** teológiai hallgató (Gyepes), **Márton Edit** gyakorló segédlelkész (Petrozsény), **Palkó Zalán Koppány** lelkész (Felsőrákos), **Szabó Adél Júlia** lelkész (Kálnok), **Szilágyi Szilamér** lelkész (Nyárádszentlászló–Nyomát), **Szombatfalvi Csongor** lelkész (Dés), **Útő Judit** gondnok (Kálnok), **Weisz Attila** művészettörténész (Kolozsvár)